MINISTERSTWO SPRAWIEDLIWOŚCI

KANCELARIA SEJMU
Biuro Ogólne
www.ms.gov.pl
28. 02. 2019
nr RPW 5888/2019
(podpis)

Warszawa, 27 lutego 2019 r.

03980200150617
RPW/5888/2019 P
2019-02-28

Podsekretarz Stanu

DLPC-IV-415-5/18

dot. BPS.DKS.KRPSS.0330.147.2018

Pan
Antoni Szymański
Zastępca Przewodniczącego
Komisji Rodziny, Polityki
Senioralnej i Społecznej
Senatu Rzeczypospolitej Polskiej

Szanowny Panie Przewodniczący,

W nawiązaniu do pisma z 12 grudnia 2018 r. dotyczącego etapu prac legislacyjnych nad *projektem ustawy o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw* (numer w wykazie prac legislacyjnych Rady Ministrów – UD392), który obejmuje zagadnienia będące przedmiotem senackiego *projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy, ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz ustawy – Kodeks karny* (druk senacki nr 776), uprzejmie informuję, że 26 lutego 2019 r. projekt ten został przyjęty przez Radę Ministrów.

Jednocześnie w załączeniu przedstawiam projekt ustawy w wersji przekazanej pod obrady Rady Ministrów.

Z wyrazami,

PODSEKRETARZ STANU
w Ministerstwie Sprawiedliwości

Łukasz Piebiak

Do wiadomości:

- Pan Stanisław Gogacz
  Przewodniczący Komisji Ustawodawczej
  Senatu R.P.

Załącznik:

- projekt ustawy wraz z uzasadnieniem.

Projekt z dnia 7 lutego 2019 r.

USTAWA

z dnia ..... 2018 r.

o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw[1)]

Art. 1. W ustawie z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz. U. z 2017 r. poz. 682 oraz z 2018 r. poz.950) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 58:

a) § 1a otrzymuje brzmienie:

„§ 1a. W braku porozumienia, o którym mowa w § 1, sąd, uwzględniając prawo dziecka do wychowania przez oboje rodziców, rozstrzyga o sposobie wspólnego wykonywania władzy rodzicielskiej i utrzymywaniu kontaktów z dzieckiem po rozwodzie.",

b) po § 1a dodaje się § 1aa w brzmieniu:

„§ 1aa. Sąd może powierzyć wykonywanie władzy rodzicielskiej obojgu rodzicom oraz określić, że dziecko będzie mieszkać z każdym z rodziców w powtarzających się okresach. Sąd może powierzyć wykonywanie władzy rodzicielskiej jednemu z rodziców, ograniczając władzę rodzicielską drugiego do określonych obowiązków i uprawnień w stosunku do osoby dziecka, jeżeli dobro dziecka za tym przemawia.";

2) w art. 107:

a) § 2 otrzymuje brzmienie:

„§ 2. W braku porozumienia, o którym mowa w § 1, sąd, uwzględniając prawo dziecka do wychowania przez oboje rodziców, rozstrzyga o sposobie wspólnego wykonywania władzy rodzicielskiej i utrzymywaniu kontaktów z dzieckiem.",

b) po § 2 dodaje się § 2a w brzmieniu:

[1)] Niniejszą ustawą zmienia się ustawy: ustawę z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego, ustawę z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny, ustawę z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego oraz ustawę z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych.

„§ 2a. Sąd może pozostawić wykonywanie władzy rodzicielskiej obojgu rodzicom oraz określić, że dziecko będzie mieszkać z każdym z rodziców w powtarzających się okresach. Sąd może powierzyć wykonywanie władzy rodzicielskiej jednemu z rodziców, ograniczając władzę rodzicielską drugiego do określonych obowiązków i uprawnień w stosunku do osoby dziecka, jeżeli dobro dziecka za tym przemawia.";

3) art. 109 § 1 otrzymuje brzmienie:

„Art. 109. § 1. Jeżeli dobro dziecka jest zagrożone, w tym na skutek niewykonania orzeczenia sądu albo ugody zawartej przed sądem lub przed mediatorem, w szczególności w przedmiocie kontaktów z dzieckiem lub postanowienia o przymusowym odebraniu dziecka, sąd opiekuńczy wyda odpowiednie zarządzenia.";

4) w art. 133 po § 3 dodaje się § 4 w brzmieniu:

„§ 4. Świadczenia alimentacyjne rodziców względem dziecka, które nie posiada orzeczenia o stopniu niepełnosprawności, wynikające z orzeczenia sądu albo ugody zawartej przed sądem lub mediatorem wygasają z chwilą ukończenia przez dziecko 25 lat, chyba że ze względu na wyjątkowe okoliczności, z których powodu dziecko nadal nie jest w stanie utrzymać się samodzielnie, sąd przedłuży na żądanie uprawnionego obowiązywanie świadczeń alimentacyjnych na dalszy okres.";

5) po art. 133 dodaje się art. 133^1 w brzmieniu:

„Art. 133^1. § 1. Jeżeli nie wytoczono innego powództwa, dziecku przysługują natychmiastowe świadczenia alimentacyjne w wysokości:

–38% kwoty przeliczeniowej względem jednego dziecka;

– 34,5% kwoty przeliczeniowej na każde z dwojga dzieci pochodzących od tych samych rodziców;

– 31% kwoty przeliczeniowej na każde z trojga dzieci pochodzących od tych samych rodziców;

– 27,5% kwoty przeliczeniowej na każde z czworga dzieci pochodzących od tych samych rodziców;

– 24% kwoty przeliczeniowej na każde z pięciorga i więcej dzieci pochodzących od tych samych rodziców.

§ 2. Minister Sprawiedliwości ogłasza, w drodze obwieszczenia, w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski", w terminie do dnia 30 listopada każdego roku wysokość kwoty przeliczeniowej oraz wysokość natychmiastowych świadczeń alimentacyjnych na następny rok kalendarzowy. Kwota przeliczeniowa stanowi dwukrotność minimalnego wynagrodzenia za pracę ustalanego zgodnie z ustawą z dnia 10 października 2002 r. o minimalnym wynagrodzeniu za pracę (Dz. U. z 2018 r. poz. 2177) na następny rok, podzieloną przez sumę liczby 2 i współczynnika dzietności ogłaszanego przez Główny Urząd Statystyczny za rok poprzedni.

§ 3. Wysokość natychmiastowych świadczeń alimentacyjnych zaokrągla się do pełnych złotych w ten sposób, że końcówki kwot wynoszące mniej niż 50 groszy pomija się, a końcówki kwot wynoszące 50 groszy i więcej podwyższa się do pełnych złotych.

§ 4. Natychmiastowe świadczenia alimentacyjne ulegają zmianie z mocy prawa według aktualnej kwoty przeliczeniowej ogłaszanej przez Ministra Sprawiedliwości, od dnia 1 stycznia roku następnego po ogłoszeniu, o którym mowa w § 2 zdanie pierwsze.".

Art. 2. W ustawie z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2018 r. poz. 1360, z późn. zm.[2)]) wprowadza się następujące zmiany:

1) art. 59 otrzymuje brzmienie:

„Art. 59. Sąd zawiadamia prokuratora o każdej sprawie dotyczącej dziecka, którego dobro jest zagrożone, w szczególności o ograniczenie lub pozbawienie władzy rodzicielskiej lub o zmianę rozstrzygnięcia w tym przedmiocie wszczętej przez sąd z urzędu, oraz o innej sprawie, w której udział prokuratora uważa za potrzebny.";

2) w art. 98^1 § 4 otrzymuje brzmienie:

„§ 4. Minister Sprawiedliwości określi, w drodze rozporządzenia wysokość wynagrodzenia mediatora, w tym stałego mediatora, za prowadzenie postępowania mediacyjnego wszczętego na podstawie skierowania sądu, w tym w rodzinnym postępowaniu informacyjnym, oraz za udział w posiedzeniu informacyjnym w rodzinnym postępowaniu informacyjnym, a także zryczałtowane wydatki mediatora, w tym stałego mediatora, podlegające zwrotowi, biorąc pod uwagę rodzaj sprawy, wartość przedmiotu sporu, sprawny przebieg postępowania mediacyjnego oraz przedmiot rodzinnego postępowania

---

[2)] Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2018 r. poz. 1467, 1499, 1544, 1629, 1637, 1693, 2385 i 2432 oraz z 2019 r. poz. 55 i 60.

informacyjnego, a także przeciętne koszty ponoszone przez mediatora oraz liczbę posiedzeń.";

3) w art. 183^5 zdanie drugie otrzymuje brzmienie:

„Wynagrodzenie i zwrot wydatków obciążają strony, z wyjątkiem stron w rodzinnym postępowaniu informacyjnym, o którym mowa w art. 436^1 § 1.";

4) w art. 216^1 po § 2 dodaje się § 3 w brzmieniu:

„§ 3. Jeżeli wysłuchanie, o którym mowa w § 1, odbywa się na terenie sądu lub prokuratury, przeprowadza się je w odpowiednio przystosowanych przyjaznych pomieszczeniach, zapewniających swobodę wypowiedzi i poczucie bezpieczeństwa małoletniego.";

5) po art. 436 dodaje się art. 436^1–436^4 w brzmieniu:

„Art. 436^1. § 1. Przed wniesieniem powództwa o rozwód lub o separację przeprowadza się rodzinne postępowanie informacyjne. Celem postępowania jest pojednanie małżonków, a w braku możliwości pojednania – zawarcie ugody regulującej sposób wykonywania władzy rodzicielskiej nad wspólnymi małoletnimi dziećmi, utrzymywanie kontaktów każdego z małżonków z ich wspólnymi małoletnimi dziećmi oraz alimenty pomiędzy nimi a ich wspólnymi małoletnimi dziećmi.

§ 2. Za zgodą stron rodzinne postępowanie informacyjne może obejmować również zawarcie ugody regulującej sporne sprawy majątkowe podlegające rozstrzygnięciu w wyroku orzekającym rozwód lub separację.

§ 3. Czynności w rodzinnym postępowaniu informacyjnym wykonuje sąd właściwy w sprawach o rozwód i o separację bez udziału ławników.

§ 4. Przepisu § 1 nie stosuje się do małżonków, którzy nie mają wspólnych małoletnich dzieci, a także gdy małżonek przed wniesieniem pozwu o rozwód lub o separację został prawomocnie skazany za umyślne przestępstwo popełnione na szkodę drugiego małżonka lub ich wspólnego małoletniego dziecka albo przedstawiono mu zarzut popełnienia takiego czynu. Jednakże małżonek pokrzywdzony takim czynem może wystąpić z wnioskiem o przeprowadzenie rodzinnego postępowania informacyjnego.

§ 5. W rodzinnym postępowaniu informacyjnym art. 730 nie stosuje się.

Art. 436^2. § 1. Po złożeniu wniosku o przeprowadzenie rodzinnego postępowania informacyjnego sąd na posiedzeniu niejawnym zarządza:

1) wezwanie stron do obowiązkowego udziału w posiedzeniu informacyjnym, które przeprowadzane jest niezwłocznie z udziałem mediatora;

2) doręczenie stronom pouczenia o indywidualnych i społecznych skutkach rozpadu małżeństwa;

3) przeprowadzenie mediacji rodzinnej;

4) wyznaczenie mediatora, o którym mowa w art. 436 § 4, z listy mediatorów prowadzonej w sądzie okręgowym, któremu zleca przeprowadzenie mediacji.

§ 2. Posiedzenie informacyjne jest ukierunkowane na cele, o których mowa w art. 436^1 § 1. Strony informuje się i poucza o:

1) indywidualnych i społecznych skutkach rozpadu małżeństwa, w szczególności dla nich i ich wspólnych małoletnich dzieci;

2) działaniach, które strony powinny podjąć dla utrzymania małżeństwa lub zawarcia ugody, o której mowa w art. 436^1 § 1, w szczególności mediacji, terapii lub innej formie wsparcia rodziny;

3) skutkach prawomocnego skazania za umyślne przestępstwo popełnione na szkodę drugiego małżonka lub ich wspólnego małoletniego dziecka albo przedstawienia zarzutów w którejkolwiek z tych spraw dla rodzinnego postępowania informacyjnego.

§ 3. Strony na posiedzeniu informacyjnym mogą wskazać inną niż wyznaczona przez sąd osobę mediatora z listy mediatorów prowadzonej w sądzie okręgowym.

§ 4. Mediacja rodzinna trwa jeden miesiąc, licząc od dnia posiedzenia informacyjnego. Na zgodny wniosek stron sąd może przedłużyć mediację rodzinną na czas oznaczony, nie dłuższy niż kolejne 6 miesięcy.

§ 5. Mediator przedstawia sądowi protokół z przebiegu mediacji niezwłocznie po upływie terminów, o których mowa w § 4. Mediator przedstawia także informację o pouczeniu stron o indywidualnych i społecznych skutkach rozpadu małżeństwa.

§ 6. Jeżeli zawarto ugodę, o której mowa w art. 436^1 § 1, sąd odmawia jej zatwierdzenia także wówczas, gdyby wskutek jej wykonania miało ucierpieć dobro wspólnych małoletnich dzieci małżonków.

§ 7. Minister Sprawiedliwości w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw rodziny określi w drodze rozporządzenia wzór pouczenia stron rodzinnego postępowania informacyjnego o indywidualnych i społecznych skutkach rozpadu małżeństwa, mając na względzie możliwość zrozumienia pouczenia również przez osoby niekorzystające z pomocy pełnomocnika.

§ 8. Minister Sprawiedliwości określi w drodze rozporządzenia podstawowe elementy, ugody, o której mowa w art. 436^1 § 1, uwzględniając możliwość jej wykonania w sposób zgodny z dobrem dziecka oraz możliwość zrozumienia treści ugody również przez osoby niekorzystające z pomocy pełnomocnika.

Art. 436^3. Sąd umarza rodzinne postępowanie informacyjne, jeżeli:

1) strona cofnęła wniosek;

2) upłynął okres wyznaczony do przeprowadzenia mediacji rodzinnej;

3) mediator przedstawił protokół z przebiegu mediacji;

4) istnieją okoliczności, o których mowa w art. 436^1 § 4 zdanie pierwsze, a pokrzywdzony małżonek nie złożył wniosku o przeprowadzenie rodzinnego postępowania informacyjnego;

5) w czasie trwania rodzinnego postępowania informacyjnego zapadł prawomocny wyrok skazujący małżonka za popełnienie przestępstwa, o którym mowa w art. 436^1 § 4 zdanie pierwsze, lub przedstawiono mu zarzuty popełnienia takiego czynu, chyba że pokrzywdzony małżonek złoży wniosek o kontynuowanie rodzinnego postępowania informacyjnego;

6) jeden z małżonków zmarł.

Art. 436^4. § 1. Do pozwu o rozwód lub o separację należy dołączyć odpis postanowienia o umorzeniu rodzinnego postępowania informacyjnego.

§ 2. W przypadku, o którym mowa w art. 436^1 § 4 zdanie pierwsze, przepisu § 1 nie stosuje się. Powód powinien wskazać wówczas dowody potwierdzające okoliczności, o których mowa w art. 436^1 § 4 zdanie pierwsze.

§ 3. Umorzenie rodzinnego postępowania informacyjnego z powodu cofnięcia wniosku o jego wszczęcie nie stanowi wypełnienia obowiązku, o którym mowa w art. 436^1 § 1.";

6) w art. 440 w § 1 skreśla się zdanie drugie;

7) w art. 441 dotychczasową treść oznacza się jako § 1 i dodaje się § 2 w brzmieniu:

„§ 2. W razie przedstawienia ugody zatwierdzonej przez sąd w rodzinnym postępowaniu informacyjnym sąd może ograniczyć postępowanie dowodowe do ustalenia okoliczności dotyczących rozkładu pożycia oraz tego, czy wskutek rozwodu lub separacji nie ucierpi dobro wspólnych małoletnich dzieci małżonków.";

8) w art. 445^1 § 2 otrzymuje brzmienie:

„§ 2. Jeżeli postępowanie w sprawie dotyczącej władzy rodzicielskiej lub kontaktów zostało wszczęte przed wytoczeniem powództwa o rozwód lub o separację, sąd przekaże sprawę sądowi, w którym toczy się sprawa o rozwód lub o separację.";

9) po art. 445^1 dodaje się art. 445^{1a} w brzmieniu:

„Art. 445^{1a}. § 1. Jeżeli rodzinne postępowanie informacyjne jest w toku, nie może być wszczęte odrębne postępowanie dotyczące władzy rodzicielskiej nad wspólnymi małoletnimi dziećmi stron, o ustalenie kontaktów z nimi, o zaspokojenie potrzeb rodziny oraz o alimenty pomiędzy małżonkami albo pomiędzy nimi a ich wspólnymi małoletnimi dziećmi.

§ 2. Postępowanie w sprawie dotyczącej władzy rodzicielskiej lub kontaktów wszczęte przed złożeniem wniosku o przeprowadzenie rodzinnego postępowania informacyjnego ulega z urzędu zawieszeniu, a o władzy rodzicielskiej lub o kontaktach przez cały czas trwania rodzinnego postępowania informacyjnego sąd opiekuńczy orzeka w postępowaniu zabezpieczającym. Sąd postanowi podjąć postępowanie dotyczące władzy rodzicielskiej lub kontaktów w przypadku niezawarcia ugody lub odmowy zatwierdzenia ugody przez sąd w rodzinnym postępowaniu informacyjnym. W przeciwnym wypadku postępowanie ulega umorzeniu.

§ 3. Postępowanie w sprawie dotyczącej zaspokajania potrzeb rodziny lub alimentów wszczęte przed złożeniem wniosku o przeprowadzenie rodzinnego postępowania informacyjnego, z wyjątkiem spraw o natychmiastowe świadczenia alimentacyjne, ulega z urzędu zawieszeniu co do świadczeń za okres od dnia złożenia wniosku o przeprowadzenie rodzinnego postępowania informacyjnego. Po zakończeniu rodzinnego postępowania

informacyjnego sąd postanowi podjąć zawieszone postępowanie. Postępowanie w zakresie świadczeń objętych ugodą zatwierdzoną przez sąd w rodzinnym postępowaniu informacyjnym ulega umorzeniu.";

10) w części pierwszej w księdze pierwszej w tytule VII po dziale VIII dodaje się dział IX w brzmieniu:

„Dział IX Postępowanie nakazowe alimentacyjne

Art. 505^{40}. § 1. Sąd rozpoznaje sprawę w postępowaniu nakazowym alimentacyjnym na pisemny wniosek powoda zgłoszony w pozwie, o ile okoliczności uzasadniające dochodzone żądanie są potwierdzone dołączonym do pozwu oświadczeniem powoda lub jego przedstawiciela ustawowego o:

1) uzyskiwanych dochodach,

2) kosztach utrzymania,

3) liczbie dzieci, pochodzących od tych samych rodziców, uprawnionych do świadczeń alimentacyjnych,

4) niewywiązywaniu się przez pozwanego z obowiązku dostarczania środków utrzymania na rzecz powoda,

5) niewszczęciu przez rodziców małoletniego powoda sprawy o rozwód lub o separację

– złożonym pod rygorem odpowiedzialności karnej za składanie fałszywych zeznań określonej w art. 233 Kodeksu karnego.

§ 2. Pozew wnosi się na urzędowym formularzu.

§ 3. W pozwie powód powinien wskazać dowody na poparcie swoich twierdzeń. Z wyjątkiem odpisu aktu urodzenia powoda dowodów nie dołącza się do pozwu.

§ 4. Rozpoznanie sprawy następuje na posiedzeniu niejawnym.

Art. 505^{41}. § 1. Sąd wydaje alimentacyjny nakaz zapłaty, jeżeli strona dochodzi natychmiastowych świadczeń alimentacyjnych. W przypadku żądania zasądzenia natychmiastowych świadczeń alimentacyjnych za okres przed dniem wniesienia pozwu lub kwoty odmiennej od ustawowej wysokości natychmiastowych świadczeń alimentacyjnych lub w razie braku innych podstaw do wydania alimentacyjnego nakazu zapłaty

przewodniczący wyznacza rozprawę, chyba że sprawa może być rozpoznana na posiedzeniu niejawnym.

§ 2. Pozew w postępowaniu nakazowym alimentacyjnym, sąd rozpoznaje niezwłocznie, nie później jednak niż w terminie 14 dni od dnia jego wniesienia.

Art. 505^{42}. Wydając alimentacyjny nakaz zapłaty sąd orzeka, że pozwany ma w określonych terminach płacić na rzecz uprawnionego natychmiastowe świadczenia alimentacyjne oraz zapłacić koszty postępowania albo wnieść zarzuty w terminie dwóch tygodni od dnia doręczenia nakazu.

Art. 505^{43}. Alimentacyjny nakaz zapłaty staje się natychmiast wykonalny po upływie terminu do zaspokojenia roszczenia. W przypadku wniesienia zarzutów sąd może na wniosek pozwanego wstrzymać wykonanie nakazu.

Art. 505^{44}. Alimentacyjny nakaz zapłaty doręcza się stronom; pozwanemu wraz z pozwem, załącznikami i pouczeniem o treści art. 493 § 1 zdanie trzecie.

Art. 505^{45}. § 1. Jeżeli doręczenie alimentacyjnego nakazu zapłaty nie może nastąpić dlatego, że miejsce pobytu pozwanego nie jest znane albo gdyby doręczenie mu tego nakazu nie mogło nastąpić w kraju, sąd z urzędu uchyla alimentacyjny nakaz zapłaty, a przewodniczący podejmuje odpowiednie czynności.

§ 2. Jeżeli po wydaniu alimentacyjnego nakazu zapłaty okaże się, że pozwany w chwili wniesienia pozwu nie miał zdolności sądowej albo zdolności procesowej, a braki te nie zostały usunięte w wyznaczonym terminie zgodnie z przepisami kodeksu, sąd z urzędu uchyla alimentacyjny nakaz zapłaty i wydaje odpowiednie postanowienie.

Art. 505^{46}. Pismo zawierające zarzuty wnosi się do sądu, który wydał alimentacyjny nakaz zapłaty. W piśmie pozwany powinien wskazać, czy zaskarża ten nakaz w całości czy w części, przedstawić zarzuty, które pod rygorem ich utraty należy zgłosić przed wdaniem się w spór co do istoty sprawy, oraz okoliczności faktyczne i dowody. Sąd pomija spóźnione twierdzenia i dowody, chyba że strona uprawdopodobni, że nie zgłosiła ich w zarzutach bez swojej winy lub że uwzględnienie spóźnionych twierdzeń i dowodów nie spowoduje zwłoki w rozpoznaniu sprawy albo że występują inne wyjątkowe okoliczności.

Art. 505^{47}. § 1. Sąd odrzuca zarzuty wniesione po upływie terminu, nieopłacone lub z innych przyczyn niedopuszczalne, jak również zarzuty, których braków pozwany nie usunął w terminie.

§ 2. Alimentacyjny nakaz zapłaty, przeciwko któremu w całości lub w części nie wniesiono skutecznie zarzutów, ma skutki prawomocnego wyroku.

Art. 505^{48}. § 1. W razie prawidłowego wniesienia zarzutów przewodniczący wyznacza rozprawę, zarządza doręczenie ich powodowi oraz wzywa powoda do złożenia w terminie 7 dni dowodów na poparcie oświadczeń zawartych w pozwie.

§ 2. W toku postępowania nie można występować z nowymi roszczeniami zamiast lub obok dotychczasowych.

§ 3. Przepisów art. 194–196 i art. 198 nie stosuje się.

Art. 505^{49}. Po przeprowadzeniu rozprawy sąd wydaje wyrok, w którym alimentacyjny nakaz zapłaty w całości lub w części utrzymuje w mocy albo go uchyla i orzeka o żądaniu pozwu, bądź też postanowieniem uchyla alimentacyjny nakaz zapłaty i pozew odrzuca lub postępowanie umarza.

Art. 505^{50}. § 1. W razie cofnięcia zarzutów sąd, jeżeli nie uznaje cofnięcia za niedopuszczalne, orzeka postanowieniem, że nakaz pozostaje w mocy.

§ 2. Przepisy o kosztach w razie cofnięcia pozwu oraz art. 203 § 3 stosuje się odpowiednio.";

11) w art. 576 po § 2 dodaje się § 3 w brzmieniu:

„§ 3. Jeżeli wysłuchanie, o którym mowa w § 2, odbywa się na terenie sądu lub prokuratury, przeprowadza się je w odpowiednio przystosowanych przyjaznych pomieszczeniach, zapewniających swobodę wypowiedzi i poczucie bezpieczeństwa małoletniego.";

12) w art. 732 dotychczasową treść oznacza się jako § 1 i dodaje się § 2 w brzmieniu:

„§ 2. W sprawach małżeńskich, rodzinnych i opiekuńczych wniosek o zabezpieczenie może być złożony w terminie 30 dni od dnia złożenia pisma wszczynającego postępowanie lub wystąpienia okoliczności go uzasadniającej. Wnioski złożone po tym terminie sąd odrzuci, chyba że uzna, że brak zabezpieczenia spowoduje bezpośrednie zagrożenia dobra małoletniego dziecka. Postanowienie w tym zakresie może być wydane na posiedzeniu niejawnym.";

13) w art. 742 po § 4 dodaje się § 4^1 w brzmieniu:

„§ 4[1]. W sprawach małżeńskich, rodzinnych i opiekuńczych zmiany lub uchylenia prawomocnego lub wykonalnego postanowienia o zabezpieczeniu można żądać jedynie wówczas, gdy zachodzą uzasadnione obawy bezpośredniego zagrożenia dobra małoletniego dziecka, którego orzeczenia te dotyczą, lub gdy w istotny sposób zmianie uległy przyczyny zabezpieczenia. W innych przypadkach wniosek o zmianę lub uchylenie prawomocnego lub wykonalnego postanowienia o zabezpieczeniu podlega odrzuceniu. Postanowienie w tym zakresie może być wydane na posiedzeniu niejawnym. Zmiany postanowienia o zabezpieczeniu może żądać zarówno zobowiązany, jak i uprawniony.".

Art. 3. W ustawie z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. z 2018 r. poz. 1600 i 2077) po art. 209 dodaje się art. 209a w brzmieniu:

„Art. 209a. § 1. Kto będąc zobowiązany do wykonania orzeczenia sądu albo ugody zawartej przed sądem lub przed mediatorem w przedmiocie kontaktów z dzieckiem lub orzeczenia, w którym sąd określił, że dziecko będzie mieszkać z każdym z rodziców w powtarzających się okresach, uchyla się od wykonania tego orzeczenia albo tej ugody mimo uprzedniego prawomocnego nakazania przez sąd zapłaty sumy pieniężnej, podlega grzywnie albo karze ograniczenia wolności.

§ 2. Kto uchyla się od wykonania orzeczenia o przymusowym odebraniu osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką, zleconemu przez sąd kuratorowi sądowemu, podlega grzywnie albo karze ograniczenia wolności.

§ 3. Ściganie przestępstwa określonego w § 1 lub 2 następuje na wniosek pokrzywdzonego.

§ 4. Nie podlega karze sprawca przestępstwa określonego w § 1, który nie później niż przed upływem 30 dni od dnia pierwszego przesłuchania w charakterze podejrzanego wykonywał orzeczenie albo ugodę, o których mowa w § 1, albo w czasie zawieszenia postępowania, o którym mowa w art. 318a § 1 Kodeksu postępowania karnego, wykonywał to orzeczenie albo tę ugodę.

§ 5. Nie podlega karze sprawca przestępstwa określonego w § 2, który nie później niż przed upływem 30 dni od dnia pierwszego przesłuchania w charakterze podejrzanego wykonał orzeczenie, o którym mowa w § 2.".

Art. 4. W ustawie z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 2018 r. poz. 1987 i 2399 oraz z 2019 r. poz. 150) po art. 318 dodaje się art. 318a w brzmieniu:

„Art. 318a. § 1. W sprawach o występek z art. 209a § 1 Kodeksu karnego prokurator może zawiesić postępowanie na okres nie krótszy niż 3 miesiące oraz nie dłuższy niż jeden rok, jeżeli podejrzany złoży oświadczenie na piśmie, w którym zobowiąże się do wykonywania orzeczenia sądu albo ugody zawartej przed sądem lub przed mediatorem w przedmiocie kontaktów z dzieckiem lub orzeczenia, w którym sąd określił, że dziecko będzie mieszkać z każdym z rodziców w powtarzających się okresach.

§ 2. W czasie zawieszenia postępowania prokurator zarządza w stosunku do podejrzanego przeprowadzenie co najmniej raz na 3 miesiące wywiadu środowiskowego przez kuratora sądowego, w trybie określonym w art. 214, w celu kontroli wykonywania przez podejrzanego orzeczenia sądu albo ugody zawartej przed sądem lub przed mediatorem, o których mowa w § 1, a jeżeli podejrzany nie wykonuje tego orzeczenia lub tej ugody – również w celu ustalenia przyczyny niewykonywania.

§ 3. Jeżeli podejrzany nie wykonuje orzeczenia sądu albo ugody zawartej przed sądem lub przed mediatorem, o których mowa w § 1, prokurator podejmuje zawieszone postępowanie. Ponowne zawieszenie postępowania z powodu, o którym mowa w § 1, jest niedopuszczalne.

§ 4. Prokurator zawiadamia sąd opiekuńczy właściwy dla miejsca pobytu małoletniego o czynnościach, o których mowa w § 1–3, w terminie 7 dni od dnia ich podjęcia.";

Art. 5. W ustawie z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz. U. z 2018 r. poz. 300, 398, 770, 914, 1293 i 1629) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 19 ust. 4 otrzymuje brzmienie:

„4. Trzy czwarte części opłaty pobiera się od pozwanego w razie wniesienia zarzutów od nakazu zapłaty wydanego w postępowaniu nakazowym lub alimentacyjnego nakazu zapłaty wydanego w postępowaniu nakazowym alimentacyjnym.";

2) w art. 79 w ust. 1 pkt 3 lit. b) otrzymuje brzmienie:

„b) od pozwu o separację, jeżeli zawarte w wyroku orzekającym separację dodatkowe rozstrzygnięcia wymagane przez przepisy Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego uwzględniają

zgodne wnioski stron w tym zakresie – po uprawomocnieniu się wyroku, z zastrzeżeniem art. 26 ust. 2.";

3) w art. 96 w ust. 1 po pkt 13 kropkę zastępuje się średnikiem i dodaje się pkt 14 w brzmieniu:

„14) strona w rodzinnym postępowaniu informacyjnym.".

Art. 6. Natychmiastowe świadczenia alimentacyjne, o których mowa w art. 133^1 ustawy zmienianej w art. 1 niniejszej ustawy, przysługują dziecku, które przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy nie wytoczyło powództwa o świadczenia alimentacyjne.

Art. 7. Przepisu art. 133 § 4 ustawy zmienianej w art. 1 nie stosuje się do świadczeń alimentacyjnych wynikających z orzeczenia sądu wydanego przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy albo ugody zawartej przed sądem lub mediatorem przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy.

Art. 8. Do spraw o rozwód lub o separację oraz do spraw opiekuńczych dotyczących dziecka, wszczętych i niezakończonych przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy, stosuje się przepisy ustawy zmienianej w art. 2 w brzmieniu dotychczasowym.

Art. 9. W sprawach wszczętych przed dniem wejścia w życie ustawy stosuje się, do czasu zakończenia postępowania, przepisy ustawy zmienianej w art. 5 w brzmieniu dotychczasowym.

Art. 10. W pierwszym roku obowiązywania ustawy kwotę przeliczeniową oraz wysokość natychmiastowych świadczeń alimentacyjnych, o których mowa w art. 133^1 § 2 ustawy zmienianej w art. 1, Minister Sprawiedliwości ogłosi przed upływem sześciu miesięcy od dnia ogłoszenia ustawy.

Art. 11. Ustawa wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia, z wyjątkiem art. 1 pkt 5, art. 2 pkt 2, 3, 5–7, 9 i 10 oraz art. 5, które wchodzą w życie po upływie sześciu miesięcy od dnia ogłoszenia.

-projekt

Uzasadnienie

Celem projektowanych zmian jest przede wszystkim ochrona praw małoletnich dzieci przed zachowaniami naruszającymi ich dobro. Ocena obowiązujących rozwiązań prowadzi bowiem do konstatacji, że pozycja małoletniego dziecka wymaga wzmocnienia. Dotyczy to zarówno sfery prawa materialnego, jak i formalnego. W zakresie przepisów ustawy z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy, zwanej dalej „k.r.o.", projekt w art. 1 przewiduje nowelizację art. 58 § 1a i dodanie § 1aa, art. 107 § 2 i dodanie § 2a, art. 109 § 1, art. 133 przez dodanie § 4, oraz dodanie art. 133^1, który wprowadza instytucję alimentów natychmiastowych. W przypadku przepisów ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego, zwanej dalej „k.p.c.", nowelizacja przewidziana w art. 2 projektu obejmuje art. 59, art. 98^1, art. 183^5, art. 216^1 przez dodanie § 3, dodanie art. 436^1 – 436^4, które regulują etap postępowania poprzedzającego potencjalny rozwód lub separację, nazwany rodzinnym postępowaniem informacyjnym, art. 440, art. 441, art. 445^1 § 2, dodanie art. 445^{1a}, który rozstrzyga wzajemną relację wskazanych nim postępowań toczących się lub mogących się toczyć w czasie trwania rodzinnego postępowania informacyjnego, dodanie działu o postępowaniu nakazowym alimentacyjnym, a w nim art. 505^{40} – 505^{50}, a także nowelizację art. 576 przez dodanie § 3, art. 732 przez dodanie § 2, i art. 742 przez dodanie § 4^1. Konsekwencją nowelizacji prawa formalnego jest nowelizacja art. 19, art.79 i art. 96 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, zwanej dalej „u.k.s.c.", przewidziana w art. 5 projektu.

Uzupełnieniem zagadnienia zmierzającego do wzmocnienia ochrony praw małoletniego dziecka, w szczególności prawa do utrzymywania kontaktów z dzieckiem lub sprawowania nad nim pieczy, jest nowelizacja ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny, zwanej dalej „k.k.", przed dodanie nowego typu przestępstwa w art. 209a – art. 3 projektu, oraz w jej następstwie, nowelizacja ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego, zwanej dalej „k.p.k.", przez dodanie art. 318a – art. 4 projektu. Jak wynika bowiem z przeprowadzonych analiz, mimo istniejących od blisko 6 lat regulacji (art. 598^{15} – art. 598^{21} k.p.c.) umożliwiających nałożenie sankcji majątkowej na osobę, która nie wykonuje obowiązku w zakresie realizacji ustalonego kontaktu z dzieckiem, nadal istnieje grupa spraw,

w których zasądzane sumy pieniężne nie są uiszczane, a orzeczenia lub ugody nie są realizowane. Sprzyja to zerwaniu więzi między dzieckiem, a uprawnionym do kontaktu, w szczególności rodzicem, z którym dziecko nie zamieszkuje na stałe. Koniecznym się staje w tych okolicznościach stworzenie dodatkowych instrumentów, które powinny wpłynąć na zmianę takich postaw. Uwagę tę należy odnieść również do orzeczeń, w których sąd orzekł, że dziecko będzie mieszkać z każdym z rodziców w powtarzających się okresach, gdyż w tego rodzaju przypadkach, przywołane przepisy dotyczące wykonywania kontaktów stosuje się odpowiednio (art. 598^{22} k.p.c.).

Rozstrzygnięcie o wykonywaniu władzy rodzicielskiej rozwodzących się rodziców czy też z innych przyczyn żyjących w rozłączeniu, w postaci ustanowienia pieczy naprzemiennej, jest rozwiązaniem, które mieści się obecnie w dyspozycji art. 58 § 1a oraz art. 107 § 2 k.r.o. Forma pieczy naprzemiennej nad wspólnym małoletnim dzieckiem rodziców żyjących w rozłączeniu jest zawsze możliwa w zawartym przez nich porozumieniu. Nowelizacja wskazanych przepisów jest natomiast odpowiedzią na pojawiające się w doktrynie poglądy o braku podstawy prawnej do ustanawiania pieczy naprzemiennej. Żaden z przepisów materialnoprawnych nie przewiduje takiego rozwiązania. Potwierdzenie jej istnienia wynika z przepisów art. 582^1 § 4 k.p.c., art. 598^{22} k.p.c. oraz art. 756^2 § 1 pkt 3 i § 2 k.p.c.

Zgodnie z art. 109 § 1 k.r.o. sąd opiekuńczy wyda odpowiednie zarządzenia, jeżeli dobro dziecka jest zagrożone. Nie budzi wątpliwości, że jeżeli rodzic nie wykonuje swoich obowiązków wobec dziecka, zagraża jego dobru. Obowiązkiem rodzica względem dziecka jest przykładowo łożenie na jego utrzymanie (art. 133 § 1 k.r.o.) czy utrzymywanie z nim kontaktów (art. 113 § 1 k.r.o.). Niewykonanie orzeczenia albo ugody, które o obowiązkach tych stanowią, jest spełnieniem przesłanki art. 109 § 1 k.r.o. Należy zwrócić uwagę, że w doktrynie podnoszono, że postępowanie tego rodzica, który utrudnia kontakty dziecka z drugim rodzicem, przybierające formy zjawiska alienacji, może być podstawą ograniczenia jego władzy rodzicielskiej na podstawie regulacji z art. 109 k.r.o. Również Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 30 sierpnia 1977 r. wywiódł, że uniemożliwianie utrzymania właściwego kontaktu między rodzicem a dzieckiem narusza interes małoletniego i może stanowić przyczynę uzasadniającą zmianę prawomocnego postanowienia regulującego wykonywanie władzy rodzicielskiej (sygn. akt III CRN 204/77, LEX nr 7986).

Sąd opiekuńczy władny jest, na podstawie przywołanego przepisu, wydać każde zarządzenie, jakiego w danych okolicznościach wymaga dobro dziecka. Może wszcząć

z urzędu postępowanie w kierunku ograniczenia władzy rodzicielskiej, mając za podstawę art. 570 lub 577 k.p.c. Może uczynić to na wniosek rodzica uprawnionego do kontaktów lub do odebrania dziecka.

Projekt przewiduje jednak wyraźne wskazanie w treści omawianego przepisu, że tego rodzaju reakcja sądu jest możliwa również w przypadku niewykonywania orzeczenia opiekuńczego, z przykładowym przywołaniem tego rodzaju orzeczeń (ustalenie kontaktów z dzieckiem, odebranie dziecka), co będzie dla rodziców jasnym komunikatem o skutkach braku realizacji orzeczenia sądu. Tak sformułowany przepis, w powiązaniu z wprowadzeniem potencjalnej odpowiedzialności karnej za brak realizacji orzeczenia sądu, ukazuje kompleksowe ujęcie problematyki nierespektowania tego rodzaju sądowych rozstrzygnięć. W proponowanym brzmieniu przepis ten stanowi również wyraźny przekaz dla rodziców, że niestosowanie się do orzeczeń sądu, jest traktowane jako zagrożenie dobra dziecka.

Sprawne określenie zakresu świadczenia alimentacyjnego przysługującego dzieciom od rodziców, również jest koniecznością z punktu widzenia dobra dziecka. Postępowanie dotyczące ustalenia zakresu świadczeń alimentacyjnych podlega ogólnym regułom procesu. Wydawane w jego toku postanowienie o zabezpieczeniu, skutkiem składanych zażaleń, wydłuża proces. Dochodzenie zatem do orzeczenia kończącego postępowanie bywa długie i żmudne. Tymczasem chodzi o jak najszybszy dostęp do należnych dziecku świadczeń.

W projekcie wprowadza się zatem, alternatywną do istniejącej, drogę dochodzenia do uzyskania świadczeń alimentacyjnych poprzez alimentacyjny nakaz zapłaty, którym ustalane byłyby alimenty w ustandaryzowanej wysokości. W tym celu dodaje się art. 133^1 k.r.o. oraz nowy dział w k.p.c. – Postępowanie nakazowe alimentacyjne.

Projektowane rozwiązania zmierzają do wzmocnienia ochrony dobra dziecka również przez wprowadzenie obowiązku zawiadamiania prokuratora o toczącym się przed sądem postępowaniu opiekuńczym dotyczącym dziecka, co gwarantować ma nowelizacja art. 59 k.p.c.

Ochronie tej służyć ma wreszcie wskazanie warunków w jakich powinno się obywać wysłuchanie małoletniego, a zatem co do zasady w przystosowanym do tego pokoju, o czym traktuje nowelizacja art. 216^1 i art. 576 k.p.c.

Projekt zmierza również do usprawnienia postępowania w sprawach o rozwód lub o separację, wprowadzając rozwiązania mające ograniczyć instytucje wpływające w istotny

sposób na czas trwania tych postępowań. Istotną zmianą, jaką przewiduje projekt w tym zakresie, jest rozszerzenie instytucji mediacji i umożliwienie bezpłatnego udziału w niej stron. Dotyczy to osób, które chcą zainicjować postępowanie rozwodowe i posiadają wspólne małoletnie dzieci. Realizacji tego zamierzenia służy dodanie przepisów art. 436^1 – 436^4 k.p.c. oraz nowelizacja art. 183^5 k.p.c., a także przepisów ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych. Proponowane zmiany w sposób bezpośredni realizowałyby konstytucyjną zasadę wyrażoną w treści art. 18 Konstytucji RP, w której wskazano, że rodzina i małżeństwo znajdują się pod ochroną i opieką Rzeczypospolitej Polskiej.

Szczegółowe uzasadnienie proponowanych zmian przedstawia się w następująco.

Pojęcie „opieka naprzemienna", w istocie odnoszące się do pieczy naprzemiennej, zostało wprost powołane w unormowaniach art. 2 pkt 16, art. 5 ust. 2a oraz art. 8 ust. 2 pkt 5 ustawy z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci (Dz. U. z 2018 r. poz. 2134 oraz z 2019 r. poz. 60). Ustawodawca wyraźnie odwołał się w tych przepisach do sądowych orzeczeń rozstrzygających o wykonywaniu władzy rodzicielskiej przez rodziców pozostających w rozłączeniu, gdy dziecko jest w pieczy naprzemiennej każdego z nich. Nie może zatem budzić wątpliwości, że pojęcie to funkcjonuje już w obowiązującym porządku prawnym. Należy jednak zauważyć, że w znaczeniu jakim posługuje się nim wskazana ustawa, zostało ono stworzone włącznie na potrzeby tej ustawy, a zatem wypłaty świadczenia wychowawczego.

W celu wyraźnego wyeksponowania możliwości orzekania przez sąd o pieczy naprzemiennej, co pozwoli zapobiegać zjawisku tzw. alienacji rodzicielskiej, projekt przewiduje rozwiązanie, które stanowi uzupełnienie obecnych unormowań. W ten sposób uniknie się również wątpliwości co do istnienia podstawy prawnej stosowania takiego rozstrzygnięcia.

Konstrukcja projektowanych przepisów art. 58 k.r.o., dotyczącego rozstrzygnięć na wypadek rozwodu lub separacji i art. 107 k.r.o., dotyczącego potrzeby wydawania rozstrzygnięcia o władzy rodzicielskiej na wypadek rozłączenia rodziców, poza zmianą redakcyjną, wskazuje na sposoby regulowania wykonywania władzy rodzicielskiej z naciskiem na zasadę wspólnego jej wykonywania, czemu służy wyodrębnienie jednostek redakcyjnych w stosunku do aktualnego stanu prawnego. Projektowane przepisy nie ograniczają możliwości uregulowania władzy rodzicielskiej, niczego nie narzucają, nie wprowadzają automatyzmu, lecz wymieniają możliwości jakie w danych okolicznościach

sprawy sąd może zastosować. Każdorazowo o sposobie uregulowania wykonywania władzy rodzicielskiej decydować będzie naczelna zasada jaką jest dobro dziecka.

W pierwszej kolejności to sami rodzice powinni decydować o sposobie wykonywania władzy rodzicielskiej i utrzymywaniu kontaktów z dzieckiem po rozwodzie (separacji) lub na wypadek rozłączenia. Z kolei, nawet przy braku porozumienia, mając na względzie naturalne prawo dziecka do wychowania przez oboje rodziców, sąd rozstrzygnie o sposobie wspólnego wykonywania przez nich tej władzy. Już w obecnym brzmieniu wymienionych przepisów, prawo to ma pierwszeństwo w przypadku ewentualnego konfliktu pomiędzy rodzicami. Nawet, gdyby na skutek konfliktu do porozumienia nie doszło, to jego brak ma mniejsze znaczenie niż prawo dziecka do wychowania przez oboje rodziców.

Nowelizacja wprowadza jednak wprost możliwość powierzenia (projektowany art. 58§ 1aa k.r.o.) lub pozostawienia (projektowany art. 107 § 2a k.r.o.) wykonywania władzy rodzicielskiej obojgu rodzicom z określeniem, że dziecko będzie mieszkać z każdym z rodziców w powtarzających się okresach. Należy zauważyć, że orzeczenie tej treści odnosi się do sposobu wykonywania władzy rodzicielskiej, sama władza jest przy tym niepodzielna i dopiero jej ograniczenie powoduje zmianę zakresu praw i obowiązków rodzica wobec dziecka w ramach władzy rodzicielskiej.

Sąd każdorazowo dokona oceny według kryterium dobra dziecka, w odniesieniu do konkretnych okoliczności, czy rozstrzygnięcie o pieczy naprzemiennej będzie zgodne z dobrem dziecka. W doktrynie wielokrotnie podkreślano, że warunkiem zastosowania wykonywania władzy rodzicielskiej przez oboje rodziców jest przede wszystkim zdolność rodziców do komunikacji i współpracy przy podejmowaniu decyzji w sprawach dziecka, wola rodziców dla zastosowania takiego rozwiązania, dotychczasowy charakter i intensywność więzów rodziców z dzieckiem, możliwość potencjalnego zdezorganizowania życia szkolnego i społecznego dziecka, odległość pomiędzy miejscami zamieszkania rodziców, charakter i godziny pracy rodziców, wiek i liczbę dzieci. Istnienie mocnego konfliktu uniemożliwiającego zgodne komunikowanie się między rodzicami, może stanowić ważny argument na rzecz innego niż piecza naprzemienna rozstrzygnięcia przez sąd w przedmiocie wykonywania władzy rodzicielskiej.

Ustalenie czynników, które przemawiają za zgodnością z dobrem dziecka ustalenia pieczy naprzemiennej oraz takich, które stwarzają zagrożenie tego dobra, stanowić będzie zadanie sądu. Sąd będzie mógł powierzyć wykonywanie władzy rodzicielskiej jednemu

z rodziców, ograniczając władzę rodzicielską drugiego do określonych obowiązków i uprawnień w stosunku do osoby dziecka jedynie wówczas, gdy będzie za tym przemawiać dobro dziecka.

Projektowane w tym zakresie zmiany są jednocześnie odpowiedzią na przyjętą w 2015 r. przez Zgromadzenie Parlamentarne Rady Europy rezolucję nr 2079 – „Równość i wspólna władza rodzicielska: rola ojców". Rezolucja wskazuje cele, do jakich państwa będące członkami Rady Europy powinny dążyć. Zgodnie z jej treścią opieka naprzemienna jest docelowym modelem kształtowania kontaktów rodziców z dzieckiem. Rada Europy zauważa, że ojcowie w obliczu prawa, praktyk i uprzedzeń są pozbawieni możliwości utrzymywania relacji z dziećmi. Wzywa państwa członkowskie do wprowadzenia w swoich ustawodawstwach planów rodzicielskich, promowania odpowiedzialności i równości rodzicielskiej oraz wspólnego zamieszkania dziecka. Zaprojektowane zmiany mają służyć temu celowi.

Nowelizacja treści art. 109 § k.r.o., oraz w jego uzupełnieniu, dodanie art. 209a k.k. i art. 318a k.p.k., wychodzi naprzeciw postulatom dotyczącym braku skuteczności obecnych przepisów dotyczących wykonywania kontaktów i przymusowego odebrania osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką. Problem ten podnoszono w petycjach wielokrotnych i indywidualnych kierowanych do Ministerstwa Sprawiedliwości. Zagadnieniom izolowania dziecka od jednego z rodziców i wykonywania kontaktów z dzieckiem poświęcone były również pisma Rzecznika Praw Dziecka (sygn. akt DSRiN-II-053-9/17) oraz Rzecznika Praw Obywatelskich (sygn. akt DSRiN-II-053-11/17 i DL-I-053-8/17). Problem braku wystarczających narzędzi, do wykonania orzeczenia sądu w części spraw tego rodzaju, sygnalizowali również sędziowie i kuratorzy sądowi. Petycje poświęcone tej problematyce kierowane były również do Sejmu, Senatu, Prezydenta RP i Premiera RP.

Zauważyć należy, że większość tej kategorii spraw rozpoznawana jest jednak skutecznie w oparciu o obowiązujące regulacje przewidziane w art. 598^{15}– art. 598^{21} k.p.c. Zgodnie z ich treścią w przypadku niewykonania albo niewłaściwego wykonania przez osobę, pod której pieczą dziecko pozostaje, obowiązków wynikających z orzeczenia lub ugody zawartej przed sądem albo przed mediatorem w przedmiocie kontaktów z dzieckiem, sąd zagrozi tej osobie nakazaniem zapłaty na rzecz osoby uprawnionej do kontaktu z dzieckiem oznaczonej sumy pieniężnej za każde naruszenie obowiązku. Jeżeli osoba, której sąd zagroził nakazaniem

zapłaty oznaczonej sumy pieniężnej, nadal nie wypełnia swego obowiązku, sąd nakazuje jej zapłatę należnej sumy pieniężnej, ustalając jej wysokość stosownie do liczby naruszeń.

Jest jednak część spraw, w których uczestnicy skutecznie blokują wykonanie orzeczeń mimo nakładanych sum pieniężnych (ukrywanie się, utrudnianie kontaktów). Ministerstwo Sprawiedliwości, w związku z przyjęciem przez Radę Ministrów w dniu 17 maja 2007 r. Programu Działań Rządu w sprawie wykonywania wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka wobec Rzeczypospolitej Polskiej, realizuje obowiązek nałożony w punkcie 13.1.3 Programu, który przewiduje monitorowanie skali problemu dotyczącego nieskuteczności egzekucji postanowień sądowych dotyczących kontaktów z dzieckiem bądź nakazujących wydanie dziecka. Ustalenia dokonane w toku prowadzonego monitoringu wykazują, że główna przyczyna nieskuteczności w wykonaniu orzeczeń sądów w zakresie realizacji kontaktów z dzieckiem nie leży po stronie sądów, lecz po stronie rodziców bądź samego dziecka, które odmawia kontaktu, lub gdy wykonanie kontaktu z uwagi na jego stan psychofizyczny stanowiłoby zagrożenie dobra dziecka.

Obecnie do sądów wpływa blisko 4501 wniosków o wykonanie kontaktów (rok 2017 – dane z formularzy statystycznych MS-s 16/18). Pozostałość z roku poprzedniego – 2016, wynosiła 2119 spraw. W całości lub w części sąd uwzględnił wnioski w 364 sprawach. W roku 2017 do sądów wpłynęło łącznie 15.899 spraw o ustalenie kontaktów (uwzględniono wnioski w 2367 sprawach) i 5655 spraw o zmianę kontaktów (uwzględniono wnioski w 1272 sprawach). Tym samym tylko w części ustalonych przez sąd kontaktów nie dochodzi do ich wykonania i wnoszone są wnioski na podstawie art. 598^{15} i następne k.p.c. Jeszcze mniejszą liczbę stanowią te sprawy, w których mimo zobowiązania i nałożenia sumy pieniężnej do realizacji orzeczenia nie dochodzi. To właśnie tej kategorii spraw dotyczą projektowane zmiany.

Propozycja nowelizacji polegająca na ujęciu w treści przepisu art. 109 § 1 k.r.o. orzeczeń sądu, brak realizacji których może skutkować wydaniem przez sąd zarządzeń opiekuńczych, jest właściwym krokiem w kierunku zmiany wskazanych negatywnych postaw rodziców. W ocenie projektodawcy, rozwiązanie to powinno w znacznie większym, niż obecnie zakresie, wymuszać na stronie zobowiązanej wykonywanie orzeczeń, poszukiwanie porozumienia ze stron uprawnioną oraz współpracę stron do przygotowania dziecka w celu wykonania postanowienia. Często głęboka niechęć rodziców do wzajemnej współpracy

sprawia, że w konflikt ten angażowane są ich małoletnie dzieci. Potwierdza to potrzebę uświadomienia tego rodzaju.

Uwzględniając, że tego rodzaju oddziaływanie sądu bywa niewystarczające, projekt wprowadza zatem nowy typ przestępstwa i tym samym karalność za utrudnianie kontaktów z dzieckiem, lub za utrudnianie możliwości sprawowania pieczy naprzemiennej, gdy orzeczenie lub ugoda nie są wykonywane mimo uprzedniego nakazania zapłaty sumy pieniężnej, a także za uchylanie się od orzeczenia sądu nakazującego odebranie dziecka. Projekt przewiduje jednocześnie, adekwatnie do rozwiązania na gruncie k.p.c., że ściganie takiego czynu następuje na wniosek. To bowiem pokrzywdzony niemożnością realizacji uprawnień powinien decydować w tym przedmiocie. Nałożenie sankcji majątkowej również odbywa się na wniosek (art. 598^{18} k.p.c.), podobnie jak uruchomienie procedury przymusowego odebrania dziecka (art. 598^{6} k.p.c.).

Projekt przewiduje aby niewykonywanie orzeczeń albo ugód, których dotyczy projektowany art. 209a k.k., zagrożone byłoby karą ograniczenia wolności lub grzywną. Wprowadzenie mechanizmów prawnokarnych, analogicznych do zastosowanych przy przestępstwie niealimentacji, niewątpliwie pozytywnie wpłynie na wzmocnienie rangi orzeczeń sądów opiekuńczych oraz dobrowolne ich wykonywanie.

Problematyka penalizacji zachowań polegających na utrudnianiu kontaktów lub sprawowania pieczy nad małoletnim wymaga uwzględnienia, wynikających z zasady proporcjonalności określonej w art. 31 ust. 3 Konstytucji RP, obowiązków prawodawcy, do których należy przyjmowanie danej regulacji wówczas, gdy jest niezbędna dla ochrony określonego dobra prawnego, z którym jest powiązana. Zasada ta szczególny nacisk kładzie na adekwatność celu i środka użytego do jego osiągnięcia. Oceniając pod tym kątem ewentualną ingerencję prawnokarną w sferę życia rodzinnego należy uwzględnić fakt, że podłożem zdarzeń, jakie miałyby być penalizowane, jest konflikt między rodzicami. Stąd nie wydaje się zasadne wprowadzanie sankcji w postaci kary pozbawienia wolności.

Dodatkowo podkreślić należy, że najbardziej pożądane byłoby, podejmowanie działań, które doprowadziłyby do pogodzenia konkurencyjnych interesów stron, z uwzględnieniem dobra dziecka, które ma charakter nadrzędny.

Penalizację tego rodzaju zachowań, przewiduje szereg państw zachodnich.

Tytułem przykładu wskazać należy, że porządki prawne takich państw jak: Republika Federalna Niemiec, Francja, Wielka Brytania i Belgia, uznają, że naruszanie obowiązków wynikających z orzeczenia o kontaktach skutkuje przede wszystkim nałożeniem na rodzica sankcji prawnokarnych, poczynając od grzywny do kary pozbawienia wolności.

Zgodnie z regulacjami obowiązującymi w niemieckim porządku prawnym (§ 1684 Bürgerliches Gesetzbuch - BGB) w razie uchybień zaistniałych przy wykonywaniu kontaktów z dzieckiem istnieje możliwość ustanowienia czasowo kuratora ds. nadzoru nad wykonywaniem tych kontaktów z dzieckiem. W przypadku uchylania się od obowiązku realizowania kontaktów przewiduje się nałożenie na rodzica kary grzywny w wysokości do 25.000 euro, a jeżeli i to nie będzie efektywne, również zastosowanie kary pozbawienia wolności.

We francuskim porządku prawnym uchylanie się od obowiązku realizacji kontaktów z dzieckiem jest kwalifikowane jako przestępstwo stypizowane w art. 227.5 francuskiego kodeksu karnego, który stanowi, że zgłoszone przypadki regularnego uchylania się od tego obowiązku karane są grzywną w wysokości do 15.000 euro i karą pozbawienia wolności do roku.

Regulacje obowiązujące w Wielkiej Brytanii przewidują sankcje w postaci: obowiązkowych szkoleń i terapii rodzicielskiej dla rodzica, który narusza obowiązki wynikające z uregulowania kontaktów, grzywny, wydania orzeczenia o zmianie miejsca pobytu dziecka u osoby uprawnionej do kontaktów oraz karą pozbawienia wolności osoby, która systematycznie i świadomie uniemożliwia kontakty.

W porządku prawnym Belgii uchylanie się od obowiązków w zakresie realizowania kontaktów również skutkuje sankcjami prawnymi unormowanymi w art. 431 belgijskiego kodeksu karnego. Przepis ten przewiduje możliwość orzeczenia kary pozbawienia wolności od 8 dni do 5 lat oraz grzywnę w wysokości do 1.000 euro. Rodzaj zastosowanej sankcji karnej zależy od rodzaju i częstotliwości popełnionych naruszeń.

Podsumowując należy stwierdzić, że uchylanie się od obowiązku realizowania kontaktów z dzieckiem w wymienionych państwach Unii Europejskiej wiąże się z zastosowaniem o wiele dalej idących sankcji, których rygorystyczne stosowanie skutkować może nawet długotrwałym pozbawieniem wolności osoby, która dopuszcza się utrudniania lub uniemożliwiania kontaktów osobie do nich uprawnionej.

Projektowane rozwiązanie przewiduje ostatecznie, że karze podlegałaby osoba zobowiązana orzeczeniem sądu albo ugodą zawartą przed sądem lub mediatorem do wykonywania tego orzeczenia lub ugody w zakresie kontaktów z dzieckiem lub orzeczenia, w którym sąd określił, że dziecko będzie mieszkać z każdym z rodziców w powtarzających się okresach, jeżeli jednocześnie wyczerpana została procedura przewidziana w art. 598^{15} i następne k.p.c., czyli mimo nakazania zapłaty sumy pieniężnej, zobowiązany nadal nie wykonuje orzeczenia lub ugody (projektowany art. 209a § 1 k.k.). Takiej samej karze podlegać miałaby również osoba zobowiązana do oddania dziecka, która nie wykonałaby orzeczenia, o którym mowa w art. 598^{5} k.p.c. i sąd nakazałby kuratorowi sądowemu przymusowe odebranie dziecka w trybie art. 598^{6} k.p.c., zobowiązany zaś nadal uchylałby się od jego wykonania (projektowany art. 209a § 2 k.k.). Jak już wskazano, oba te czyny ścigane byłyby na wniosek, adekwatnie do rozwiązania przewidzianego na gruncie k.p.c. Pozostawiono zatem woli uprawnionego decyzję w przedmiocie ścigania takich czynów (projektowany art. 209a § 3 k.k.). Jednocześnie, mając na uwadze cel projektowanych zmian, a zatem dążenie do zmiany postawy osób, zobowiązanych do wykonywania orzeczeń sądu lub ugód dotyczących dziecka, projekt przewiduje, że wykonanie orzeczenia albo ugody w określonych przepisami warunkach, pozwoli uniknąć kary. Nie będzie bowiem podlegał karze ten, kto przed upływem 30 dni od dnia pierwszego przesłuchania w charakterze podejrzanego, wykonał orzeczenie lub wykonywał je w czasie zawieszenia postępowania, które zarządził prokurator w celu umożliwienia podejrzanemu zmiany swojej postawy wobec obowiązku wynikającego z orzeczenia sądu albo ugody (projektowany art. 209a § 4 i 5 k.k.). W takiej sytuacji prokurator nie skieruje aktu oskarżenia do sądu, lecz umorzy postępowanie na podstawie art. 17 §1 pkt 4 k.p.k.

Z projektowanym przepisem art. 209a k.k. powiązana jest konstrukcja projektowanego art. 318a k.p.k. dotycząca postępowania przygotowawczego prowadzonego w sprawach o czyny z projektowanego art. 209a § 1 k.k.

Prokurator prowadzący to postępowanie będzie mógł je zawiesić na okres od 3 miesięcy do roku, o ile podejrzany na piśmie zobowiąże się do wykonywania orzeczenia sądu opiekuńczego albo ugody zawartej przed sądem lub mediatorem, od wykonania których do tego czasu się uchylał (projektowany art. 318a § 1 k.p.k.). W czasie zawieszenia postępowania, kurator sądowy będzie sporządzał na żądanie prokuratora, co najmniej raz na 3 miesiące, wywiad środowiskowy, w celu potwierdzenia wywiązywania się podejrzanego ze

zobowiązania albo wskaże w nim przyczyny, dla których podejrzany nadal nie wykonuje orzeczenia sądu albo ugody (projektowany art. 318a § 2 k.p.k.).

Ten swoisty czas „probacji" ma zapewnić zatem dobrowolne wykonywanie przez podejrzanego zobowiązania zgodnego z dobrem dziecka, o którym wcześniej prawomocnie orzekł już sąd. Sąd ten będzie informowany przez prokuratora o przebiegu postępowania, co przewiduje projektowany art. 318a § 4 k.p.k.. Pozwoli to na rozważenie przez sąd podjęcia z urzędu określonego postępowania opiekuńczego. Tak skonstruowany przepis ma tym samym ten walor, że kształtuje właściwe postawy wobec sądowych rozstrzygnięć.

Przedstawiona propozycja nie wpłynie znacząco na obciążenie organów ścigania ani sądów, a to z uwagi na fakt, że łączna liczba spraw, w których zagrożono uczestnikowi lub zasądzono od niego zapłatę sumy pieniężnej za niewykonywanie orzeczeń, nie przekracza 1000 w skali kraju w ciągu roku. Uwzględniając, że projektodawca przewiduje dodatkowo tryb wnioskowy zależny od woli pokrzywdzonego, propozycja nie wpłynie na widoczny wzrost obciążenia prokuratur i sądów w rozpatrywaniu spraw tego rodzaju. Jednocześnie nowe narzędzie dla wzmocnienia orzeczeń sądów rodzinnych jest pożądane społecznie.

W celu sprawniejszego zagwarantowania należnych małoletnim środków utrzymania proponuje się wprowadzenie instytucji alimentów natychmiastowych, które orzekane byłyby w sposób uproszczony w tzw. postępowaniu nakazowym alimentacyjnym.

W toku prac nad niniejszym projektem, mając również na uwadze postulaty wprowadzenia na wzór niemiecki tzw. tabel alimentacyjnych, w Ministerstwie Sprawiedliwości dokonano analizy szeregu rozwiązań w tym zakresie w celu wypracowania odpowiedniego dla Polski modelu.

Istniejące w Niemczech tzw. tabele alimentacyjne funkcjonują obok kodeksowych regulacji z zakresu alimentów i są rozpowszechniane w nieznanej polskiemu prawu formie - wytycznych dla sądu. Istotną trudnością w recepcji tabel funkcjonujących w Niemczech jest wiarygodne ustalenie dochodów osoby zobowiązanej do alimentacji. Jak wynika z praktyki sądowej strony wielokrotnie zaniżają swoje dochody w celu uzyskania najkorzystniejszego dla siebie rozstrzygnięcia. Powszechną od wielu lat praktyką są nierzetelne zaświadczenia o zatrudnieniu i zarobkach. Tymczasem dokumenty te mają istotne znaczenie dla ustalenia zakresu świadczenia przysługującego dziecku. Tabele ponadto nie uwzględniają wielu czynników istotnych przy ustalaniu alimentów. Cechuje je pewien automatyzm.

Korzystając z doświadczeń innych państw w zakresie stosowania tabel do ustalania wysokości zobowiązania alimentacyjnego, należałoby się odnieść do pewnych obiektywnych kryteriów, takich jak przeciętne koszty utrzymania i zależność kosztów utrzymania od wieku uprawnionego. Kwoty zróżnicowane ze względu na wiek dziecka powinny jednak wzrastać wraz z rosnącą kwotę dochodów brutto zobowiązanego, stosownie do obowiązującej w polskim systemie prawnym zasady równej stopy życiowej rodziców i ich dzieci.

Istotne jest znalezienie kompromisu pomiędzy potrzebą zapewnienia należytego zaspokojenia potrzeb dziecka, odpowiednich do jego wieku i związanych z tym uwarunkowań, a zapewnieniem zobowiązanemu możliwości wywiązania się z określonych zobowiązań alimentacyjnych bez potrzeby ingerencji sądu, a następnie organu egzekucyjnego. Wysokość kosztów utrzymania dziecka nie została dotychczas obliczona, a informacje w tym zakresie mają charakter jedynie szacunkowy, gdyż koszty utrzymania i wychowania dziecka są sumą wielu czynników tj. zamożności rodziny, liczby dzieci, ich wieku. Należy zatem zastosować obiektywne kryterium.

Zgodnie z art. 128 k.r.o. obowiązek alimentacyjny polega przede wszystkim na dostarczaniu środków utrzymania, a w miarę potrzeby także środków wychowania. W konsekwencji nie ogranicza obowiązku do dostarczania uprawnionemu środków pieniężnych, lecz także środków wychowania pojmowanych w powszechnym tego słowa znaczeniu (sprawowanie opieki, dbanie o zdrowie, rozwój fizyczny i umysłowy, itp.). Tak rozumiany obowiązek alimentacyjny obejmuje mnogość różnych stanów faktycznych, które należy uwzględnić w indywidualnym akcie konkretyzacji tego obowiązku. Potrzebna jest zatem koncepcja zmian mająca na celu nie tylko usprawnienie procesów o alimenty, ale również uwzględniająca kompleksową sytuację dziecka, z punktu widzenia materialnego i opiekuńczego.

Obowiązujące rozwiązanie przewidziane w art. 135 § 1 k.r.o. polegające na ustalaniu przez sąd tzw. możliwości zarobkowych zobowiązanego w kontekście usprawiedliwionych potrzeb uprawnionego, jest narzędziem sprawnie eliminującym twierdzenia o braku pracy i trudnościach w zatrudnieniu. Przepis ten pozwala sądowi na pewną elastyczność, która sprzyja uwzględnieniu wielu czynników mających wpływ na zakres obowiązku alimentacyjnego, leżących czy to po stronie uprawnionego, czy zobowiązanego. W zakresie usprawiedliwionych potrzeb uprawnionego dziecka, należy wskazać, że zmieniają się one wraz z wiekiem dziecka. Ponadto, dzieci nawet w tym samym wieku, uczące się w tego

samego rodzaju szkołach posiadają usprawiedliwione potrzeby na różnym poziomie. Uzależnione jest to od ich stanu zdrowia, zainteresowań, posiadanych zdolności.

Uznano ostatecznie, że w alternatywnie do istniejących regulacji, najbardziej właściwym będzie wprowadzenie do polskiego systemu prawnego instytucji natychmiastowych świadczeń alimentacyjnych, z których skorzystać będą mogli zainteresowani szybkim uzyskaniem orzeczenia sądowego z pominięciem długiego i żmudnego procesu. Jest to jednocześnie wciąż świadczenie alimentacyjne, a jedynie będzie dochodzone w odrębnym trybie. Zaletą tej instytucji jest jej prostota i przewidywalność co do czasu uzyskania orzeczenia w przedmiocie alimentów oraz jego wysokości. Z uwagi na jej charakter, nie może budzić wątpliwości, że na wymiar tego świadczenia nie będą wpływały świadczenia, o których mowa w art. 135 § 3 k.r.o. Co najważniejsze nie zamykałaby drogi do domagania się innej kwoty alimentów w postępowaniu opartym na obecnie istniejących regulacjach. Wprowadzeniu tych rozwiązań służą projektowane przepisy art. 133^1 k.r.o.

Wysokość projektowanych świadczeń określana byłaby na podstawie algorytmu. Na algorytm ten składają się: minimalne wynagrodzenie, ustalane na następny rok, o którym mowa w przepisach ustawy z dnia 10 października 2002 r. o minimalnym wynagrodzeniu za pracę (Dz. U. z 2018 r. poz. 2177) oraz współczynnik dzietności, który oznacza liczbę dzieci, które urodziłaby przeciętnie kobieta w ciągu całego okresu rozrodczego, który ogłasza na swoich stronach internetowych Główny Urząd Statystyczny (GUS). W oparciu o te dane ustala się kwotę przeliczeniową. Jest ona ilorazem podwójnego minimalnego wynagrodzenia na następny rok (dwoje rodziców) i sumy utworzonej z liczby 2 oraz współczynnika dzietności, który w roku 2017 wynosił 1,45. Kwota minimalnego wynagrodzenia na rok 2019 wynosi 2 250 złotych. Pomnożone przez dwa wynosi 4500. Tę kwotę należy podzielić przez liczbę 3,45 (liczba 2 plus aktualny współczynnik dzietności – 1,45). Obecna kwota przeliczeniowa to zatem 1304, 35 złotych. Od tak ustalonej kwoty na podstawie stawki procentowej w zależności od liczby uprawnionych dzieci, byłaby ustalana kwota alimentów natychmiastowych, przy czym przy jednym dziecku to 38% tej kwoty, przy dwojgu dzieciach 34,5%, przy trojgu dzieciach 31%, przy czworgu dzieciach 27,5% i przy pięciorgu oraz większej liczbie dzieci 24%.

Wysokość alimentów natychmiastowych będzie corocznie aktualizowana z urzędu w postępowaniu egzekucyjnym na podstawie obwieszczenia Ministra Sprawiedliwości

(projektowany art. 133^1 § 3 k.r.o.). W przypadku, gdy świadczenie jest realizowane dobrowolnie, jego wysokość skorygują same strony. Mając na względzie, że podstawą ustalania wysokości tych alimentów byłyby dwa wskaźniki: czynnik demograficzny i najniższe wynagrodzenie krajowe, nie można zakładać, że czynnik demograficzny zmniejszy się, a czynnik wynagrodzenia zwiększy, co w konsekwencji spowoduje wzrost świadczeń alimentacyjnych. Może się bowiem okazać, że zmiana wysokości obu tych czynników wpłynie finalnie na obniżenie świadczeń alimentacyjnych. Wówczas pomimo wzrostu usprawiedliwionych potrzeb uprawnionego do alimentów, wysokość alimentów natychmiastowych uległaby zmniejszeniu. Zostaje jednak zawsze możliwość wniesienia zwykłego powództwa opartego o kryteria art. 135 k.r.o., a w przypadku potrzeby ustalenia alimentów już zasądzonych w innym wymiarze, w oparciu o art. 138 k.r.o.

Należy również zwrócić uwagę, że konstrukcja projektowanego przepisu jest pomyślana na orzekanie o wysokości alimentów natychmiastowych w wysokości zależnej od liczby dzieci, które pochodzą od wspólnych rodziców, zatem jeżeli spośród przykładowo trojga dzieci uprawnionych do alimentów, jedynie jedno złoży pozew o wydanie nakazu alimentacyjnego, sąd ustali wysokość natychmiastowego świadczenia alimentacyjnego na poziomie 31 % kwoty przeliczeniowej. Każdorazowo zatem sąd musi ustalić liczbę uprawnionych pochodzących od wspólnych rodziców, stąd potrzeba takiego wskazania w pozwie o wydanie alimentacyjnego nakazu zapłaty (projektowany art. 505^{40} § 1 pkt 3 k.p.c.).

Projekt przewiduje możliwość żądania natychmiastowych świadczeń alimentacyjnych bez ograniczeń w liczbie dzieci uprawnionych do alimentów. Jednym z czynników mających wpływ na wysokość natychmiastowych świadczeń alimentacyjnych jest liczba dzieci pochodzących od tych samych rodziców. Najwyższa wysokość świadczenia alimentacyjnego przysługuje w sytuacji kiedy żąda je jedno dziecko. Następnie wysokość ta ulega zmniejszeniu o 3,5 % kwoty przeliczeniowej przy każdym kolejnym dziecku.

Przy żądaniu alimentów na pięcioro i większą liczbę dzieci kwota ta wynosi, na chwilę projektowania, po 310,00 złotych na każde dziecko. Według statystyk GUS w 2016 roku w Polsce urodziło się 382 257 dzieci. Tych piątych, szóstych, siódmych i kolejnych, jedynie 6037. Ta liczba stanowi 1,6 % całej liczby urodzeń w roku 2016. Według Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej w 2016 roku żyło w Polsce 520 000 rodzin wychowujących troje i więcej dzieci. Łącznie w rodzinach wielodzietnych żyje 2.700 000

osób. Trudno jednak ustalić, ile z nich to rodziny, w których przyszło na świat więcej niż pięcioro dzieci. Pełna charakterystyka rodzin jest możliwa do uzyskania tylko w oparciu o dane ze spisów powszechnych. Dla przykładu na rok 2011, kiedy odbył się ostatni taki spis, rodzin liczących 10 i więcej dzieci było 1139. Trzeba jednak pamiętać, że znaczna część zbieranych wówczas informacji pochodzi z badania reprezentacyjnego obejmującego ok. 20 % wylosowanych mieszkań, które następnie uogólniono na całą populację.

Związek Dużych Rodzin "Trzy Plus" i IPSOS Polska we współpracy z Fundacją PZU opracował pierwszy w Polsce raport „Wielodzietni w Polsce Raport 2016", poświęcony rodzinom z trojgiem i więcej dzieci. Został on opublikowany na stronie www.3plus.pl. Raport wskazuje, że 74 % rodzin wielodzietnych w Polsce ma troje dzieci, 14 % – czworo dzieci, 7 % – pięcioro dzieci, a 6% – więcej niż pięcioro. Chodzi o potomstwo poniżej 24. roku życia zamieszkujące z rodzicami we wspólnym gospodarstwie domowym. W niemal co czwartym gospodarstwie (23 %) mieszkają dzieci ze związków poprzednich (także byłych, rozwiązanych). Co oznacza, że procent dzieci pochodzących od tych samych rodziców będzie mniejszy.

Wobec powyższych statystyk żądanie zasądzenia alimentów natychmiastowych na sześcioro czy większą liczbę dzieci będzie sporadyczne, stąd brak w projekcie wskazania dla każdej kolejnej liczby dzieci, ponad pięcioro, odrębnej wysokości świadczenia. Zważywszy, że na chwilę bieżącą alimenty natychmiastowe na pięcioro i więcej dzieci to kwota 310, 00 złotych, dalsze obniżanie wysokości alimentów doprowadziłoby do zasądzania kwot poniżej 300,00 złotych, co nie stanowi gwarancji finansowego zabezpieczenia nawet części podstawowych potrzeb uprawnionych.

Proponowana instytucja natychmiastowych świadczeń alimentacyjnych nie zawiera zróżnicowania alimentów ze względu na wiek uprawnionego dziecka (projektowany art. 133^1§ 1). Zaletą projektowanej koncepcji jest szybkość uzyskania orzeczenia sądowego w przedmiocie alimentów w postaci alimentacyjnego nakazu zapłaty.

W tym celu projekt przewiduje nowelizację przepisów k.p.c., poprzez wprowadzenie Działu IX - Postępowanie nakazowe alimentacyjne (w księdze pierwszej, tytule VII po dziale VII), i dodanie w nim art. 505^{40} – art. 505^{50}. Wydawany w tych sprawach nakaz stanowić ma specjalną formę procesową dla orzeczeń, których przedmiotem są natychmiastowe świadczenia alimentacyjne. Projekt powiela jednocześnie niektóre z rozwiązań, które regulują postępowanie nakazowe (projektowane art. 505^{44} – art. 505^{50}

k.p.c.). Wnoszący pozew nie będzie jednocześnie zobowiązany do wskazywania wartości przedmiotu sporu, gdyż ustalona z urzędu wysokość należnych alimentów będzie zawsze wiadoma, a zależna jedynie od liczby uprawnionych. Alimenty te nadto będą orzekane za okres od wniesienia pozwu, co wynika z charakteru tego specjalnego świadczenia. Inne żądanie spowoduje rozpoznanie pozwu na zasadach ogólnych (projektowany art. 505^{41} § 1 k.p.c.). W ramach uproszczenia procedury, projekt zakłada, że pozew wnosi się na urzędowym formularzu (projektowany art. 505^{40} § 2 k.p.c.), co jest równoznaczne z koniecznością wydania przez Ministra Sprawiedliwości rozporządzenia na podstawie delegacji ustawowej, zawartej w art. 125 § 3 k.p.c., w celu ustalenia wzoru nowego formularza. Uproszczenie polegać będzie również na ograniczeniu ilości dowodów, przy jednoczesnym położeniu nacisku na oświadczenia strony powodowej złożone po pouczeniu o odpowiedzialności karnej za złożenie fałszywego oświadczenia (projektowany art. 505^{40} § 1 k.p.c.). Dowody, za wyjątkiem odpisu aktu urodzenia dziecka, wystarczy wskazać (projektowany art. 505^{40} § 3 k.p.c.). Treść nakazu zapłaty będzie dotyczyła natychmiastowych świadczeń alimentacyjnych jako roszczeń powtarzających się również na przyszłość, ze wskazaniem terminów płatności (projektowany art. 505^{42}). Pozew w tym postępowaniu będzie rozpoznany w założeniu, najpóźniej w terminie 14 dni od jego wniesienia (projektowany art. 505^{41} § 2 k.p.c.). Postępowanie alimentacyjne nakazowe pozwoli odciążyć sądy w zakresie konieczności rozpatrywania wniosków o zabezpieczenie, gdyż projekt przewiduje, że alimentacyjny nakaz zapłaty jest natychmiast wykonalny (projektowany art. 505^{43} k.p.c.). Pozwany nie godząc się na wysokość alimentów zasądzonych alimentacyjnym nakazem zapłaty będzie mógł wnieść zarzuty, wówczas sprawa podlega rozpoznaniu w trybie zwykłym (projektowany art. 505^{48} k.p.c.)

Projekt, w zakresie uprawnień dzieci do świadczeń alimentacyjnych należnych od rodziców, przewiduje, co do zasady, wprowadzenie granicy wieku, po osiągnięciu którego ustawałby obowiązek alimentacyjny rodzica wobec dziecka wyrażony w postaci świadczenia alimentacyjnego ustalonego wyrokiem albo ugodą (projektowany art. 133 § 4). Wiek 25 lat należy uznać, za pozwalający na samodzielne utrzymanie. Założenie to nie obejmuje dzieci, które posiadają orzeczenie o stopniu niepełnosprawności, dlatego w przypadku tych osób, w zakresie wygaśnięcia ustalonych świadczeń alimentacyjnych, zastosowanie będą miały zasady dotychczasowe. Zagadnienia wydawania tego rodzaju orzeczeń regulują przepisy ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2018 r. poz. 511 z późn. zm.). Wiek 25 lat jest

jednocześnie górną granicą wieku do wypłaty świadczeń z funduszu alimentacyjnego w przypadku osób uczących się w szkole lub szkole wyższej (art. 9 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 7 września 2007 r. o pomocy osobom uprawnionym do alimentów – Dz. U. z 2018 r. poz. 554 z późn. zm.). Projektowane rozwiązanie nie dotyczy, jak wskazano, samego uprawnienia do świadczenia alimentacyjnego należnego z mocy ustawy, lecz jedynie ustalonego orzeczeniem przez sąd albo ugodą zatwierdzoną przez sąd. Projekt zakłada przy tym, że rozwiązanie to obejmie orzeczenia wydane oraz ugody zawarte w tym przedmiocie, po wejściu w życie ustawy (art. 7 projektu). W przypadku uzyskania zdolności do samodzielnego utrzymania przez dziecko przed ukończeniem 25 lat (również przez fakt zaprzestania nauki), rodzic, zobowiązany dotąd do łożenia na jego utrzymanie w wysokości określonej wyrokiem albo ugodą, będzie mógł, zgodnie z art. 133 § 1 lub § 3 k.r.o. w zw. z art. 138 k.r.o., wystąpić o zniesienie tego obowiązku, przed ukończeniem przez dziecko tego wieku. Projektowane rozwiązanie służy ograniczeniu postępowań o wygaśnięcie obowiązku alimentacyjnego w postaci ustalonej wyrokiem albo ugodą, gdy dziecko nie czyni starań aby zmienić swoją sytuację, osiągnęło zaś wiek, który pozwala na samodzielnie utrzymanie. Rodzic nie będzie zatem zmuszony wnosić pozwu w tym przedmiocie, po ukończeniu przez dziecko 25 lat, gdyż osiągnięcie tego wieku spowoduje ustanie obowiązku dalszego utrzymania (w przypadku gdy był ustalony wyrokiem albo ugodą). W określonych sytuacjach okazać się może, że ukończenie 25 lat nie pozwoli jednak dziecku na samodzielne utrzymanie, w takim przypadku osiągnięcie tego wieku, nie spowoduje ustania ustalonego uprzednio świadczenia (wyjątek), ale warunkiem jest wystąpienie przez uprawnionego z roszczeniem do sądu o przedłużenie okresu obowiązywania ustalonego świadczenia alimentacyjnego od rodziców. Rozwiązanie to wzorowane jest w tym zakresie na przepisie art. 60 § 3 k.r.o.

Mając na uwadze, że w ostatnim okresie odnotowano liczne zdarzenia, w których dochodziło do użycia przemocy fizycznej wobec małoletnich dzieci ze strony ich rodziców lub opiekunów, niejednokrotnie prowadzącej do śmierci dziecka, za właściwe uznano potrzebę informowania przez sąd prokuratora o każdej sprawie dotyczącej dziecka, którego dobro jest zagrożone, co może znacząco przyczynić się do zmniejszenia skali tych zjawisk (projektowany art. 59 k.p.c.) Odpowiednio wcześniejsza reakcja prokuratora, wyposażonego w środki prawne do przeciwdziałania, a także do zwalczania patologicznych zachowań wobec małoletnich, na dostrzeżone agresywne zachowania wobec dziecka, zapobiegnie ewentualnym tragediom.

W obecnym brzmieniu art. 59 k.p.c. sąd zawiadomienia prokuratora o każdej sprawie, w której uważa jego udział za potrzebny. Nowelizacja tego przepisu zmierza do nałożenia na sąd obowiązku w zakresie spraw, które toczą się przed sądem opiekuńczym, a których charakter wskazuje, że dobro dziecka może być zagrożone. Jak ustalono na kanwie wielu spraw, objętych nadzorem przez Prokuraturę Krajową, brak zawiadomienia prokuratora o sprawach dotyczących zagrożonego dobra dziecka może negatywnie wpływać na sprawność ustaleń w konkretnych przypadkach. Nadto organy postępowania przygotowawczego dysponują możliwościami pilnego przeprowadzenia czynności niecierpiących zwłoki oraz zebrania i zabezpieczenia dowodów, których to uprawnień nie posiadają inne organy, np. kuratorzy sądowi czy organy opieki społecznej.

W zakresie nowelizacji przepisów dotyczących rozwiązania małżeństwa, zaznaczyć należy, że polski system prawny otacza opieką instytucję małżeństwa. Podstawowym aktem prawnym w tym zakresie jest Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 1997 r. poz. 483 z późn. zm.) Art. 18 Konstytucji stanowi: „Małżeństwo jako związek kobiety i mężczyzny, rodzina, macierzyństwo i rodzicielstwo znajdują się pod ochroną i opieką Rzeczypospolitej Polskiej."

Konsekwencją istnienia przytoczonego artykułu jest stworzenie w ustawodawstwie gwarancji instytucjonalnych dla określonych w tej normie wartości. Istnieje prawny obowiązek państwa ustanowienia odpowiednich instytucji zapewniających trwałe miejsce małżeństwu, rodzinie, macierzyństwu i rodzicielstwu w polskim systemie prawnym. Przepis ten bowiem nakazuje podejmowanie przez państwo takich działań, które umacniają więzi między osobami tworzącymi rodzinę, a zwłaszcza więzi istniejące między rodzicami i dziećmi oraz między małżonkami.

Rozpad rodziny spowodowany separacją lub rozwodem jest dzisiaj jednym z najpoważniejszych problemów społecznych. Zjawisko to pogłębia się we wszystkich krajach Europy.

Praktycznie wszystkie badania, które analizują zależność pomiędzy rozpadem rodziny spowodowanej rozwodem i uwarunkowaniami ekonomicznymi, wskazują na silną korelację tych dwóch zmiennych. Dezintegracja struktur rodzinnych generuje koszty. Są one związane z koniecznością ponoszenia większych wydatków związanych ze wzrostem problemów społecznych przy jednoczesnym obniżeniu wpływów do budżetu (mniejsza efektywność ekonomiczna osób z rodzin, które rozpadły się). Z publikowanego w Wielkiej Brytanii

raportu na temat kosztów rozpadu rodzin przygotowanego przez Relationship Foundation z Cambridge wynika, że w skali całego kraju, Wielka Brytania straciła na pokrycie kosztów związanych z dezintegracją rodziny 47 miliardów funtów. Koszty te są ponoszone zarówno przez państwo, jak i samorządy lokalne. Pokazanie skali strat finansowych związanych z brakiem wspierania jedności małżeństw i rodzin stał się impulsem do wdrożenia rozwiązań, które w szczególny sposób wspierałyby budowanie relacji rodzinnych i małżeńskich. W Wielkiej Brytanii na każdego 1 funta wydanego na profilaktykę relacyjną przypada 6.000 funtów wydanych jako reakcja na rozpad rodziny, co ukazuje skalę problemu.

W Polsce w roku 2017 orzeczono 68.493 rozwodów i 2037 separacji (informacje z formularza statystycznego MS-s 10). Pamiętać należy, że skutki rozwodu dosięgają nie tylko małżonków, ale również ich wspólnych dzieci – w większości małoletnich. W łącznej liczbie orzeczonych rozwodów blisko 30.000 dotyczyło postępowań, w których strony posiadały małoletnie dzieci i musiały być podejmowane w ich sprawie przewidziane prawem decyzje. Warto zwrócić uwagę, że blisko 70.000 spraw rozwodowych rocznie to niewiele mniej niż 400.000 spraw w ciągu 5 lat, a liczba osób bezpośrednio doświadczających rozwodów sięga blisko 1 100.000 obywateli.

Główną osią regulowanych w projekcie zapisów jest dobro dziecka i to właśnie na rzecz dobra najmłodszych i najsłabszych członków rodzinny podejmowana jest inicjatywa zmian, które zagwarantować mają większą ochronę instytucji małżeństwa.

Proponuje się wprowadzenie dodatkowych jednostek redakcyjnych – art. 436^1 – 436^4 k.p.c., które mają tworzyć nową instytucję tzw. rodzinnego postępowania informacyjnego.

Na marginesie należy wskazać, że regulacje te są zgodne ze Strategią Odpowiedzialnego Rozwoju.

Zgodnie z projektowanym art. 436^1 § 1 k.p.c. rozwód lub separacja mają być poprzedzone rodzinnym postępowaniem informacyjnym. Obowiązek udziału w tym postępowaniu dotyczyć będzie jednak wyłącznie stron mających wspólne małoletnie dzieci. Takie rozwiązanie uzasadnione jest tym, że w przypadku rodziców posiadających małoletnie dzieci pozostaje najwięcej zagadnień, które wymagają uzgodnienia – władza rodzicielska, miejsce zamieszkania dziecka, kontakty, alimenty. Często na tle tych właśnie uzgodnień dochodzi do sporów, co pogłębia konflikt ze szkodą dla małoletnich dzieci. Projektodawca chce wesprzeć strony w tym procesie i umożliwia w trakcie postępowania informacyjnego odbycie bezpłatnych mediacji. Obowiązek ten nie będzie dotyczył małżonków

w przypadku skazania jednego z nich za umyślne przestępstwo na szkodę małżonka lub ich wspólnego dziecka (np. przestępstwo znęcania), a także gdy o takie czyny małżonkowi przedstawiono zarzuty ich popełnienia. Uzasadnione jest to charakterem mediacji. Jeżeli jednak inaczej postanowi małżonek pokrzywdzony i w takiej sytuacji tego rodzaju postepowanie się odbędzie (projektowany art. 436^1 § 4 k.p.c.). Z uwagi na istotę tego postępowania, powiązanego z zamiarem rozwodu lub separacji, zgodnie z projektowanym art. 436^1 § 3 k.p.c., czynności w rodzinnym postępowaniu informacyjnym wykonuje, i tym samym prowadzi to postepowanie, sąd właściwy w sprawach o rozwód i o separację, czyli sąd okręgowy, przy czym bez udziału ławników, wzorem rozwiązania przyjętego w sprawach z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych (art. 468 § 1 i 3 k.p.c.). Dotyczy to zatem wydania zarządzenia, o którym mowa w projektowanym art. 436^2 § 1 k.p.c., o wezwaniu stron do udziału w posiedzeniu informacyjnym, przedłużenia mediacji (projektowany art. 436^2 § 4 k.p.c.), zatwierdzenia wypracowanej ugody (projektowany art. 436^2 § 6 k.p.c. a contrario), umorzenia rodzinnego postępowania informacyjnego (projektowany art. 436^3 k.p.c.).

Postępowanie ma dać małżonkom co najmniej miesiąc (minimalny czas trwania postępowania – projektowany art. 436^2 § 4 k.p.c.) na wzajemne wyjaśnienie problemów i dojście do porozumienia, by tak ważnej decyzji, gdy chodzi o dobro ich dzieci, nie podejmować pochopnie.

W odpowiedzi na dostrzeżoną przez organizacje społeczne, mediatorów, środowiska sędziowskiego i przedstawicieli zawodów prawniczych pochopność w działaniu stron decydujących się na rozwód, w projekcie przewiduję się, że w postępowaniu w toku rodzinnego postępowania informacyjnego strony uzyskają pouczenie o skutkach społecznych rozpadu małżeństwa, w szczególności dla małoletnich dzieci małżonków (projektowany art. 436^2 § 1 pkt 2 i § 5 k.p.c.). Wzór takiego pouczenia zostanie, w drodze rozporządzenia, określony przez Ministra Sprawiedliwości porozumieniu z ministrem właściwym do spraw rodziny (projektowany art. 436^2 § 7 k.p.c.).

Główną rolę w powyższym postępowaniu będą odgrywać mediatorzy, którzy uzgodnią z małżonkami warunki rozwodu lub separacji, kwestie władzy rodzicielskiej nad dziećmi, kontaktów z nimi i wysokość alimentów (projektowany art. 436^1 §1 k.p.c.). W tym celu strony powinny zawrzeć ugodę, która podlega kontroli sądu na zasadach ogólnych, a nadto sąd zbada wówczas czy skutkiem wykonania ugody nie ucierpi dobro małoletnich dzieci.

W przypadku takiej oceny oraz dokonywanej nadto w oparciu o przepis art. 183^{14} § 3 k.p.c., sąd ugody nie zatwierdzi (projektowany art. 436^{2} § 6 k.p.c.). Dzięki zawarciu ugody, sam proces o rozwód lub o separację, jeśli będzie się toczył, powinien przebiegać znacznie sprawniej i bezkonfliktowo. Jeżeli strony wypracowały ugodę przed rozpoczęciem rodzinnego postępowania informacyjnego, będzie ona podlegała ocenie sądu tak, jak ta zawarta w jego toku.

W związku z udziałem w posiedzeniu informacyjnym w rodzinnym postępowaniu informacyjnym mediator powinien uzyskać wynagrodzenie, również wówczas gdy strony nie zdecydują się na mediację, dlatego w projekcie przewidziano nowelizację art. 98^{1} § 4 k.p.c. poprzez objęcie delegacją dla Ministra Sprawiedliwości do wydania rozporządzenia o wysokości wynagrodzenia mediatora za przeprowadzenie mediacji w rodzinnym postępowaniu informacyjnym oraz za udział mediatora w posiedzeniu informacyjnym (art. 2 pkt 2 projektu).

Od wniosku o przeprowadzenie rodzinnego postępowania informacyjnego nie będzie pobierana opłata. Państwo weźmie na siebie ciężar poniesienia kosztów, również obejmujących koszty mediacji, która być może doprowadzi do ugodowego zakończenia sporu i utrzymania rodziny. Służą temu propozycje zmian przewidziane w art. 5 projektu, a dotyczące ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (projektowany art. 96 u.k.s.c.), w związku z którymi pozostaje nowelizacja art. 183^{5} k.p.c. (art. 2 pkt 3 projektu).

Projekt przewiduje również zakaz żądania w rodzinnym postępowaniu informacyjnym udzielenia zabezpieczenia na podstawie art. 730 k.p.c.(projektowany art. 436^{1} § 5 k.p.c.). Umożliwienie stronom składanie wniosków o zabezpieczenie wydłużałoby rodzinne postępowanie informacyjne. Ponadto celem tego postępowania jest ukierunkowanie na wypracowanie ugody między małżonkami, a nie uzyskanie korzystnego dla każdej ze stron orzeczenia. Projekt zakłada, że złożenie pozwu o rozwód lub separację, gdy strony nie uczestniczyły w rodzinnym postępowaniu informacyjnym, w przypadkach, w których obowiązek ten ich dotyczy, nie spowoduje rozpoznania sprawy o rozwód lub o separację. Aby mogło to być możliwe, wymaga się w tym celu dołączenia do pozwu odpisu postanowienia o umorzeniu rodzinnego postępowania informacyjnego (projektowany art. 436^{4} § 1 k.p.c.). Brak odpisu postanowienia oznacza niezachowanie warunków formalnych pisma i zwrot pisma po bezskutecznym upływie terminu wzywającego do jego uzupełnienia (art. 130 § 1 i 2 k.p.c.).

W ramach proponowanych zmian znalazły się również propozycje usprawnienia postępowań sądowych powiązanych z postępowaniem o rozwód lub o separację, czyli przepisy art. 445^1 i art. 445^{1a} k.p.c. Jest to istotny element z uwagi na prawa stron i uczestników postępowania, ale pośrednio również przekłada się na sytuację ich małoletnich dzieci. Niewątpliwie przedłużające się postępowania tworzą sytuację niepewności, a to wpływa na poziom stresu, destabilizacji i poczucie bezpieczeństwa.

Obecnie postępowania dotyczące władzy rodzicielskiej lub kontaktów wszczęte przed wytoczeniem powództwa o rozwód lub o separację, które nie zostały zakończone, ulegają zawieszeniu i oczekują na zakończenie sprawy rozwodowej. Sprawa jest zawieszona niejednokrotnie na okres kilku lat, a następnie w większości przypadków jest umarzana. Konieczna jest koncentracja postępowań oraz materiału dowodowego przed jednym sądem i rozstrzygnięcie w jednym postępowaniu. Ideą jest aby w takich okolicznościach, sprawami z wyżej wymienionego zakresu, zajmował się jeden sąd – sąd właściwy do orzekania w sprawach o rozwód i o separację. Projektowany art. 445^1 § 2 k.p.c. przewiduje przekazywanie sprawy do sądu okręgowego, przed którym toczy się sprawa o rozwód lub o separację. Nie wyklucza to podejmowania decyzji w nagłych sytuacjach w oparciu o treść art. 569 § 2 k.p.c.

Projektowany art. 445^{1a} § 1 k.p.c. przewiduje, że w czasie trwania rodzinnego postępowania informacyjnego, nie mogą być wszczęte postępowania w sądzie rejonowym dotyczące zaspokojenia potrzeb rodziny, alimentów oraz władzy rodzicielskiej i kontaktów. Założeniem jest aby małżonkowie podczas trwania rodzinnego postępowania informacyjnego skupili się na wypracowaniu ugody. Wszczynanie spraw przed sądem rejonowym rodziłoby kolejne konflikty między nimi i nie sprzyjałoby ich rozwiązywaniu w sposób ugodowy. W projekcie przewidziano, że elementy jakie powinna zawierać taka ugoda określi, w drodze rozporządzenia, Minister Sprawiedliwości (projektowany art. 436^2 § 8 k.p.c.).

Postępowania w sprawie dotyczącej władzy rodzicielskiej i kontaktów wszczęte przed złożeniem wniosku o rodzinne postępowanie informacyjne ulegałoby zawieszeniu. Jednocześnie sąd opiekuńczy będzie mógł orzekać w postępowaniu zabezpieczającym (projektowany art. 445^{1a} § 2 k.p.c.). Rozwiązanie to nie stoi w sprzeczności z projektowanym art. 436^1 § 5 k.p.c., wyłączającym udzielenie zabezpieczenia w rodzinnym postępowaniu informacyjnym, gdyż odnosi się do postępowania w sprawie zawieszonej, prowadzonej przez

sąd opiekuńczy. Projektowany art. 436^1 § 5 k.p.c. jest natomiast adresowany do sądu, przed którym toczy się rodzinne postępowanie informacyjne.

Z kolei postępowania w sprawie alimentów i zaspokajania potrzeb rodziny wszczęte przed złożeniem wniosku o rodzinne postępowanie informacyjne ulegałyby zawieszeniu jedynie co do świadczeń za okres od złożenia wniosku o rodzinne postępowanie informacyjne (projektowany art. 445^{1a} § 3 k.p.c.).

Innym elementem usprawniającym postępowanie, w tym przypadku o rozwód lub o separację, jest projektowany przepis art. 441 § 2, który przewiduje możliwość ograniczenia postępowania dowodowego w przypadku zawarcia ugody w rodzinnym postępowaniu informacyjnym, do ustalenia okoliczności dotyczących rozkładu pożycia oraz czy wskutek rozwodu lub separacji nie ucierpi dobro wspólnych małoletnich dzieci małżonków.

Kładąc nacisk na trwałość małżeństwa projekt przewiduje skreślenie zdania drugiego w przepisie art. 440 k.p.c. celem umożliwienia zawieszenia postępowania w sprawie o rozwód i o separację kiedy tylko istnieją widoki utrzymanie pożycia małżeńskiego. Obecna regulacja przewiduje zawieszenie postępowania w sprawach tego rodzaju tylko raz.

Istotnym zagadnieniem jest zapewnienie małoletnim wysłuchiwanym w sądzie odpowiednich warunków pozwalających na ograniczenie stresu związanego z wizytą w sądzie i prowadzonymi z jego udziałem czynnościami. Proponowana zmiana treści art. 216^1 k.p.c. przez dodanie § 3 i tym samym art. 576 k.p.c., również poprzez dodanie § 3, wynika z potrzeby ustandaryzowania warunków, w których odbywać się może wysłuchanie małoletnich. Oba przepisy regulują zagadnienie wysłuchania małoletniego, w zależności od rodzaju postępowania. Obecnie zarówno art. 216^1 § 1 k.p.c., jak i art. 576 § 2 k.p.c., wskazują jedynie, że wysłuchanie odbywa się poza salą posiedzeń sądu. Proponuje się uzupełnienie tego zapisu o warunki jakim powinno odpowiadać takie pomieszczenie. Propozycja nie dotyczy trybu wysłuchania. Zamiarem projektodawcy jest, aby pokoje wysłuchań miały przyjazny dla małoletnich charakter, zapewniające swobodę wypowiedzi i poczucie bezpieczeństwa małoletnich. Chodzi o to aby wyodrębnione pomieszczenie wyposażone było w sprzęt przypominający warunki mieszkania. Nie będzie w tych pomieszczeniach wymagane instalowanie kosztownych sprzętów rejestracji obrazu i dźwięku, gdyż wysłuchanie nie podlega ujawnieniu. Zaznaczyć oczywiście należy, że jeżeli sądy posiadają już pomieszczenia spełniające pełne wymagania określone w Rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 grudnia 2013 r. w sprawie sposobu przygotowania przesłuchania

przeprowadzanego w trybie określonym w art. 185a-185c k.p.k. (Dz. U. poz. 1642), to w takich pomieszczeniach również mogą odbywać się wysłuchania małoletnich i nie będzie istniała potrzeba tworzenia odrębnych pokoi wysłuchań.

Usprawnieniu postępowania sądowego służy również projektowany art. 732 k.p.c. Obserwacja praktyki sądowej w sprawach rodzinnych wskazuje, że jedną z głównych przyczyn przewlekłości postępowań sądowych, które nie są zależne od sądów, są składane wielokrotnie wnioski o zabezpieczenie i o zmianę sposobu zabezpieczenia, następnie zaskarżane przez uczestników (strony). Zaproponowane w projektowanym § 2 rozwiązanie może w istotny sposób wpłynąć na przyśpieszenie rozpoznawania spraw, w szczególności rozwodowych czy o ustalenie kontaktów. Projekt przewiduje zatem, że wniosek o zabezpieczenie może być złożony w terminie do 30 dni od złożenia pisma wszczynającego postępowanie, a zmiana postanowienia o zabezpieczeniu może nastąpić wyłącznie wtedy, gdy zachodzą uzasadnione obawy bezpośredniego zagrożenia dobra małoletniego. Takie rozwiązanie powinno przyczynić się do ograniczenia wnoszonych środków, które paraliżują sprawne rozpoznawanie spraw.

Temu samemu celowi służy propozycja nowelizacji art. 742 k.p.c. poprzez dodanie § 4^1. Wskazano w projekcie, że wniosek o zmianę zabezpieczenia dopuszczalny jest jedynie gdy zachodzą uzasadnione obawy bezpośredniego zagrożenia dobra małoletniego dziecka lub w istotny sposób zmianie uległy przyczyny zabezpieczenia. Ocena przesłanek należy do sądu. Uprawnienie do złożenia wniosku o zmianę dotyczyć ma przy tym zarówno zobowiązanego, jak i uprawnionego.

Nowelizacja ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych wiąże się z nowelizacją przepisów k.p.c. Zmiana art. 19 ust. 4 u.k.s.c. ma charakter porządkowy, wymaga bowiem wskazania wysokość pobieranej opłaty od zarzutów w nowym postępowaniu. Art. 79 ust. 1 pkt 3 lit. b u.k.s.c. obliguje obecnie sąd do zwrotu połowy opłaty w sprawach o rozwód i o separację w razie orzeczenia o rozwodzie lub o separacji na zgodny wniosek stron bez orzekania o winie. Wydaje się, że tego rodzaju możliwość trudno pogodzić ze wskazywaną już konstytucyjną normą o szczególnej ochronie rodziny. W założeniu przepis ten ma sprzyjać szybkiemu zakończeniu tych spraw. Argument o zwrocie połowy opłaty nie jest jednak ani podstawowym, ani w wielu przypadkach znanym stronom przyczynkiem do osiągnięcia przez nie porozumienia co do zgodnego wniosku procesowego. Nie przekonuje tym bardziej, że opłata w sprawie

o rozwód jest w istocie niewielka i wynosi 600,00 złotych. Z tej przyczyny projekt zakłada, że dotychczasowa możliwość zwrotu ograniczona zostanie jedynie do spraw o separację. Zwrot nie będzie jednak uzależniony od dotychczasowego warunku, ale od tego, czy małżonkowie osiągnęli porozumienie w kwestiach wymagających rozstrzygnięcia, przewidzianych w Kodeksie rodzinnym i opiekuńczym (art. 5 pkt 2 projektu).

Z badania przeprowadzonego w 2016 roku przez Instytut Wymiaru Sprawiedliwości „Koszty postępowań sądowych w sprawach rozwodowych" wynika, że opłaty sądowe uiszczane w sprawach o rozwód odpowiadają za ok. 1% ogółu dochodów budżetowych z tytułu opłat sądowych. Uwzględnić w tym należy okoliczność, że co najmniej w 25 % spraw strony są zwolnione z kosztów sądowych. Powoduje to taki skutek, że faktyczne koszty postępowań rozwodowych są znacznie wyższe niż koszty ponoszone przez strony. Rezygnacja ze zwrotu z urzędu połowy opłaty sądowej w sprawach o rozwód spowodowałaby, że faktyczne koszty byłyby w wyższym zakresie opłacane przez strony, a nie ogół obywateli, w znaczeniu udziału w tych kosztach Skarbu Państwa.

Powyższe oznacza, że nie ma ani konstytucyjnego, ani procesowego, ani nawet finansowego uzasadnienia dalsze wspieranie przez państwo stron postępowań o rozwód w dotychczasowej formie zwrotu połowy opłaty w przypadku zgodnego wniosku o rozwód bez orzekania o winie.

Projektowany art. 6 wskazuje, że alimenty natychmiastowe dotyczą tych dzieci, uprawnionych do świadczeń alimentacyjnych, które przed wejściem w życie ustawy, nie występowały o zasądzenie alimentów.

Projekt przesądza w art. 7, że projektowane w art. 133 § 4 k.r.o. rozwiązanie o wygaśnięciu świadczenia alimentacyjnego wynikającego z orzeczenia sądu albo ugody z chwilą ukończenia przez dziecko 25 lat, dotyczy orzeczeń wydanych oraz ugód zawartych po dniu wejścia w życie ustawy.

Projekt przesądza również, w art. 8 i 9, że sprawy w nich wskazane, będące w toku w chwili wejścia w życie ustawy, podlegają regułom dotychczasowym.

W projektowanym art. 11 kwestię vacatio legis rozstrzyga się w zależności od przedmiotu nowelizacji. Wprowadzane rozwiązania, niewymagające wydania dodatkowych aktów wykonawczych (projekt przewiduje wydanie czterech rozporządzeń przez Ministra

Sprawiedliwości), będą obowiązywały po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia, pozostałe zaś po upływie sześciu miesięcy od dnia ogłoszenia.

Zgodnie z § 1 ust. 1 uchwały nr 20 Rady Ministrów z dnia 18 lutego 2014 r. w sprawie zaleceń ujednolicenia terminów wejścia w życie niektórych aktów normatywnych (M.P. poz. 205), projekt ustawy powinien przewidywać jej wejście w życie 1 stycznia albo 1 czerwca. Ważne względy dotyczące ochrony dobra dziecka przemawiają za innym terminem wejścia ustawy w życie, to jest wskazanym w projekcie. W zakresie jakim projekt obejmuje zagadnienia wymagające wydania aktów wykonawczych, jest to jednocześnie czas w jakim możliwe będzie ich przygotowanie i opublikowanie, a także przyswojenie nowych rozwiązań przez podmioty, których projekt dotyczy.

Z powodu niedającego się przewidzieć czasu wejścia w życie ustawy, obwieszczenie, o którym mowa w projektowanym art. 133^1 § 2 k.r.o., mogłoby nie zostać ogłoszone, gdyż projekt przewiduje ogłaszanie go corocznie do dnia 30 listopada, przy uwzględnieniu w nim minimalnego wynagrodzenia ustalanego na następny rok. Projektowany art. 10 zakłada zatem, że w pierwszym roku obowiązywania ustawy Minister Sprawiedliwości ogłosi kwotę przeliczeniową oraz wysokość natychmiastowego świadczenia alimentacyjnego przed upływem sześciu miesięcy od dnia jej ogłoszenia w oparciu o ustalone minimalne wynagrodzenie za prace za ten właśnie rok.

Przed skierowaniem niniejszego projektu do uzgodnień, konsultacji publicznych i opiniowania Rada Ministrów ani jej organ pomocniczy, nie występowały o ocenę OSR przez koordynatora OSR.

Projekt ustawy nie jest objęty prawem Unii Europejskiej i nie jest z nim sprzeczny. Jednocześnie projekt nie wymaga przedstawienia właściwym organom i instytucjom Unii Europejskiej, w tym Europejskiemu Bankowi Centralnemu, w celu uzyskania opinii, dokonania powiadomienia, konsultacji albo uzgodnienia.

Projekt ustawy nie wpłynie na działalność mikroprzedsiębiorców oraz małych i średnich firm.

Projektowana ustawa zgodnie § 4 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 23 grudnia 2002 r. w sprawie funkcjonowania krajowego systemu notyfikacji norm i aktów prawnych (Dz. U. Nr 239, poz. 2039 oraz z 2004 r. Nr 65, poz. 597), nie podlega notyfikacji Komisji Europejskiej.

Zgodnie z art. 5 ustawy z dnia 7 lipca 2005 r. o działalności lobbingowej w procesie stanowienia prawa (Dz. U. z 2017 r. poz. 248) projekt został udostępniony w Biuletynie Informacji Publicznej na stronie podmiotowej Rządowego Centrum Legislacji, w serwisie Rządowy Proces Legislacyjny, oraz na stronach internetowych Ministerstwa Sprawiedliwości.

Żaden podmiot nie zgłosił zainteresowania pracami nad przedmiotowym projektem w trybie powołanej wyżej ustawy.